Lunds Universitet
Historiska Institutionen
HIS K01
Seminarieledare: Eva Helen Ulvros
Handledare: Yvonne Maria Werner
Uppsatsseminarium: 31 maj 2016, 10.15 - 12.00, LUX A233

A True Relation of my Birth, Breeding, and Life

En kritisk diskursanalys av Margaret Cavendishs köns- och identitetsskapande och konstruktionen av genushegemoni

Alexandra Wideheim

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING ... 1
Syfte ... 2
Frågeställningar ... 2
Källmaterial, avgränsningar och biografi över Cavendish ... 3
Tidigare forskning ... 5
Forskning om kvinnligt subjektskapande och genusstrider ... 5
Forskning om Cavendishs syn på genus ... 6
Forskning om genus i 1600-talets England ... 7
Teori och metod ... 9
Hegemonisk kvinnlighet ... 9
Kritisk diskursanalys ... 12
HISTORISK BAKGRUND ... 15
Det politiska läget ... 15
Det ambivalenta 1600-talet ... 16
The Woman Question: tidigmodern feminism? ... 17
CAVENDISHS DISKURSIVA OCH SOCIALA PRAXIS ... 20
Modern som kvinnlig förebild ... 20
Socialessentialism och en naturlig ordning ... 25
Tydliga eller otydliga genusgränser? ... 28
Manlighet i fokus för kritik ... 32
Framträdandet av en heteronormativ diskurs ... 36
Margaret Cavendishs självbild ... 40
SAMMANFATTNING OCH SLUTDISKUSSION ... 44
Feminist eller inte? ... 44
Konstruktionen av genushegemoni ... 45
Ambivalens och förslag på vidare forskning ... 47
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING ... 49

INLEDNING

Margaret Cavendishs person har fascinerat många och hennes karaktär har utgjort fokus för vida spekulationer. Under sin levnadstid i 1600-talets England väckte hon uppmärksamhet inte minst genom att vara en skrivande kvinna som med en självklarhet publicerade sina egna verk för allas beskådan, utan dessutom genom att skriva drama som utspelade sig i utopiska kvinnosamhällen och skapa vetenskapliga teser som vände upp och ned på Francis Bacons mekaniska världsuppfattning. Hon betraktades som underlig och rent av galen och drogs med epitetet ”Mad Madge”. Hon dog 1673, föll i glömska och när hon uppmärksammades igen var denna bild bestående; 1925 introducerade Virginia Woolf henne med orden ”Garish in her dress, eccentric in her habits, chaste in her conduct, coarse in her speech”.[1] Det är först i vår tid som Margaret Cavendish börjat få ett visst erkännande och hon lyfts fram som en viktig bidragsgivare till vetenskapen och filosofin, en normbrytande tänkare och tidigmodern kvinnorättskämpe. Men hur såg hon på sig själv och sin kvinnlighet? Hur manövrerade hon runt de konstitutioner som omgärdade kvinnan och den paradox som hennes skrivande skapade i relation till hennes kön? Denna undran utgör utgångspunkt i den här uppsatsen som ämnar undersöka hur Margaret Cavendish - som tillsynes både avvek och problematiserade det tidigmoderna kvinnoidealet - konstruerade kvinnlighet. Hur skapades kvinnan som könskategori och hur konstruerade hon kvinnlighet i sitt subjektskapande?

[1] Woolf, Virginia, ”The Duchess of Newcastle” i *The Common Reader*, London, 1925.

Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka konstruktionen av kvinnlighet i Margaret Cavendishs subjektskapande, sådan den framträder i ett urval av hennes biografiska texter. Syftet är formulerat med två teoretiska problem knutet till manlighetsforskaren Raewyn Connells teoribygge om ”hegemonisk manlighet” i bakhuvudet: dels dilemmat med att teorin inte inbegriper utrymme för en ”hegemonisk kvinnlighet”, vilket leder till att maktdynamiken och genusrelationen som upprätthåller könskategorierna - och själva innehållet i kategorierna - blir inkomplett. Följaktligen vill jag analysera Cavendishs konstruktioner utifrån konceptet av genushegemoni, för att på så sätt få en sammanhängande bild som inbegriper sammankopplingar mellan manlighet och kvinnlighet. Vidare har Connells teori kritiserats för att ideal separeras från individ och därmed konstrueras utanför individens dynamiska relation till diskurserna.[2] Med Cavendishs subjektskapande som analytiskt verktyg vill jag fånga dialektiken mellan henne och den kulturella kontexten; härigenom aspirerar jag således mot att synliggöra hennes dynamiska förhållningssätt till kvinnlighet.

Frågeställningar

För att nå fram till konstruktionen av kvinnlighet i Cavendishs subjektskapande är min ingång till källmaterialet att titta på hur hon formulerat, tolkat och praktiserat sin tids levnadsmönster. Vidare kommer jag att ta fasta på orsaker, samband och lyfta fram de personer som figurerar i texten och analysera deras betydelse för hennes subjektspositioneringar samt analysera hennes argument och retoriska grepp. I fokus står frågan om konstruktionen av kvinnlighet som ideal, norm och praxis. Jag kommer att utgå från följande frågekomplex, varav de två första utgör grund för att nå fram till en analys utifrån den tredje:

1) Hur beskrivs och framställs kvinnlighet i Cavendishs biografiska texter? Vilka kategorier tas för givet respektive utmanas? Och hur skapas kopplingar och avgränsningar?
2) Hur skiljer sig beskrivningarna kring manlighet och kvinnlighet och hur framställs relationen mellan kvinnor och män? Hur görs och konstrueras kategorierna i de

[2] Andreas Marklund påpekar att förbindelsen mellan individ och ideal är central i Connells teoribygge, men att friktion emellan undertrycks när teorin operationaliseras. Vidare läsning i Marklund, Andreas, ”Gossen och husbonden. Ideal, individ och äktenskap i 1700-talets Sverige” i *Bedrägliga begrepp. Kön och genus i humanistisk forskning*, red. Andersson, Gudrun, Uppsala 2000, s.178-180.

könsmarkerade diskurserna och hur konstruerar de ömsesidigt varandra i en könsförhandling?

3) Vilka könsrelaterade diskurser framkommer i materialet och vilka av dessa framträder som hegemoniska? Vad tas för givet i Cavendishs beskrivningar av sig själv som kvinna i hennes subjektskapande och uttrycker hon ett motstånd?

Källmaterial, avgränsningar och biografi över Cavendish

Materialet som ligger till grund för undersökningen är Margaret Cavendishs självbiografiska text *A True Relation och my Birth, Breeding, and Life*, samt ett urval av hennes fiktiva brevsamling *Sociable Letters*.[3] Källmaterialet är stort och jag måste därför göra ett urval. Jag har med visst stöd i tidigare forskning valt att fokusera på sådant som jag bedömt relevant för att belysa hur, när och varför Margaret Cavendish etablerar sina subjektspositioner. Eftersom jag är ute efter att synliggöra mekanismerna bakom varför hon valde att beskriva och framställa sig själv på ett visst sätt, har jag fokuserat på texter där hon ägnar sig åt självporträttering.

Den tidigare forskningen om Cavendish är mycket omfattande och sträcker sig över flera akademiska fält. Detta framkommer tydligt i Wendy Weise översikt över de vetenskapliga arbeten som publicerats om Cavendish mellan 2001 och 2010, och hon konstaterar att forskningslägets omfattande och tvärdisciplinära tendens lett till ett behov av en mer genomgripande kritisk analys av Cavendish texter. Vidare noterar hon att trots det stora intresset för Cavendishs som person är det få undersökningar som utgår från hennes självbiografiska texter eller de brev som finns samlade i exempelvis *Sociable Letters*.[4] Det är således min ambition att fylla dessa forskningsluckor genom kritisk analys av Cavendishs subjektivitetsprocess utifrån hennes självbiografiska texter som grund.

Margaret Cavendish föddes 1623 som Margaret Lucas i en förmögen lågadlig familj i Essex som yngst av åtta syskon. Hon växte upp med sina systrar och sin mor på landsbygden, och ägnade sig åt författarskap redan som barn vilket resulterade i texter hon själv benämner som ”Baby-Books”. År 1642, när Margaret var 19 år gammal, bröt inbördeskriget ut mellan monarkin och parlamentet vilket ledde till kung Karl I avrättning och avskaffandet av

[3] Både Margaret Cavendish, *A True Relation och my Birth, Breeding, and Life* och *Sociable Letters* finns i flera utgåvor och är även tillgänglig digitalt i Bowerbank, Sylvia & Mendelson. Sara, *Paper Bodies: A Margaret Cavendish Reader*, Peterborough, ON: Broadview Press, 2000.

[4] Weise, Wendy, “Recent Studies in Margaret Cavendish, Duchess of Newcastle (2001-2010)” i *English Literary Renaissance*, Volume 42, Issue 1, 2012, s. 173f.

monarkin år 1649. Som rojalister i ett land som dominerades av republikanska parlamentariker befann sig familjen Lucas i en sårbar situation, och när drottning Henrietta Maria flydde till Paris 1644 följde Margaret med som medlem av hennes hov. Året därpå mötte hon och ingick äktenskap med den drygt 30 år äldre William Cavendish, markis av Newcastle och änkling med vuxna barn. Paret befann sig till följd av makens rojalistiska sympatier i exil i Holland och därefter Antwerpen i nuvarande Belgien fram till Karl II:s trontillträde i samband med monarkins återinförande 1660. William Cavendish ville gärna ha fler barn, framförallt söner, men han och Margaret fick aldrig barn. 1660 återvände makarna till England och 1665 blev William Cavendish hertig av Newcastle som belöning för sin lojalitet gentemot monarkin. Därmed fick Margaret titeln hertiginna.[5]

Margaret Cavendish skrev sin självbiografi 1656 och den framstår, i kontrast till den samtida biografiska genren, som sekulär och personlig. Enligt dåtidens genreideal skrevs självbiografin med ett andligt eller politiskt motiv och inte som en personlig berättelse om författaren. Oftast skrev kvinnor självbiografier om sina makar, vilket även Cavendish gjorde, men hon valde även att skriva om sig själv vilket som sagt var ovanligt vid den här tiden. Texten skrevs som ett efterord till ett större verk och var således avsedd att publiceras, vilket även detta avviker från den dåtida normen; det var meningen att texten skulle nå en bredare publik och inte bara läsas inom släkten och som ett privat minne över familjen.[6]

Som titeln antyder handlar *A True Relation och my Birth, Breeding, and Life* om Cavendishs sociokulturella bakgrund och uppväxt i Essex med sin mor och systrar och innehåller förutom en övergripande redogörelse över denna också hennes reflektioner kring hennes erfarenheter i livet i stort. Texten är skriven i första person, med långa och noggranna redogörande och detaljerade beskrivningar av allt från hennes mors syn på uppfostran till familjens utsatthet under inbördeskriget och hennes egen melankoliska läggning.

Jag inbegriper som sagt även ett urval av Cavendishs *Sociable Letters* i undersökningen, men fokus ligger på självbiografin. Breven är skrivna 1664 och är adresserade till en kvinnlig, fiktiv mottagare på okänd ort. De avhandlar allt från religion, filosofi och vetenskap till diskussioner kring klass- och genusidentitet och beskrivningar av människorna som ingick i den miljö Cavendish levde i. *Sociable Letters* är 12 till antalet och skrevs när hon bodde i Antwerpen tillsammans med sin make under tiden före monarkins återupprättande.[7] Breven kommer genom en komparation att analyseras jämsides självbiografin.

[5] Bowerbank & Mendelson 2000, s. 9f.
[6] Bowerbank & Mendelson 2000, s. 12.
[7] Bowerbank & Mendelson 2000, s. 64.

Eftersom underlaget utgörs av ett 1600-talsmaterial tar jag del av en tryckt version av originaltexterna. Både *A True Relation* och *Sociable Letters* har, tillsammans med ett flertal andra av Margaret Cavendishs verk, getts ut av historikerna Sylvia Bowerbank och Sara Mendelson i publikationen *Paper Bodies: A Margaret Cavendish Reader* (2000).[8]

Tidigare forskning

Forskningsläget presenteras här översiktligt och introduceras närmare i takt med att undersökningen fortgår. Forskningsläget byggs upp med hjälp av tre perspektiv i tolkningen av genuskonstruktioner under tidigmodern tid, som tillsammans skapar ett helhetsgrepp om specifikt Margaret Cavendishs relation till könsmarkerade diskurser och genusrelationer. Dessa tre perspektiv utgörs av kvinnors delaktighet i 1600-talets genusstrider, hur Margaret Cavendishs egen hållning avseende kvinnlighet och genus tolkats samt forskning om hur genus och relationen mellan könskategorierna gestaltats och definierats generellt sett under perioden.

Forskning om kvinnligt subjektskapande och genusstrider

En fråga som diskuterats i nyare forskning gäller förutsättningarna för uppkomsten av det tidigmoderna subjektet och därigenom att motivera utrymmet för konstruktionen av kvinnligheter och hur kontexten för dess konstruktion såg ut. Valerie Traub, M. Lindsay Kaplan och Dympna Callaghan framhåller i inledningen till antologin *Feminist readings of early modern culture: emerging subjects* (1996) att det tidigmoderna samhällets utvecklingslinjer tillhandahöll förutsättningar för en starkare betoning av den enskilda personen som subjektet, som de, i linje med queerteoretikern Judith Butler ser som tätt sammankopplat med könsrelaterade relationsmatriser. Författarna menar att villkoren och uttrycken för genusidentiteter och relationer befann sig under ständig omförhandling och förändring under denna period.[9] Margaret Cavendishs pjäser och texter illustrerar detta läge, däribland *Female Orations* (1662) där läsaren möter sju talare som framför ett brett spektrum av åsikter om kvinnan och kvinnlighet. Traub, Kaplan och Callaghan menar att föränderligheten i villkoren och uttrycken kring genus måste sättas in i och tolkas i relation till de samtida kulturella diskurserna, och de tre författarna vänder sig mot enkönsmodellen,

[8] Se fotnot 3.
[9] Traub, Valerie, Kaplan, M. Lindsay & Callaghan, Dympna (red.), *Feminist readings of early modern culture: emerging subjects*, Cambridge Univ. Press, New York, 1996, s. 1f, 4. ; Detta tas upp ytterligare under rubriken ”Det ambivalenta 1600-talet” i historisk bakgrund.

alltså att det bara existerade ett kön i den tidigmoderna kulturen. Genus var ett definierade villkor i flera olika domäner i kulturen, även när det inte artikulerades som ett sådant, vilket fick konsekvenser inom andra diskursiva fält.[10]

Ett annat arbete som jag vill lyfta fram är Lynette McGraths publikation om kvinnliga poeter i det tidigmoderna England, som också det tar fasta på den diskursiva kamp, där skrivande kvinnor deltog i etablerandet av en ideologisk och textuell kulturell miljö. Liksom Traub, Kaplan och Callaghan, betonar McGrath att den tidigmoderna kulturens föränderlighet och motsättningar innebar en projicering av oppositionella och hierarkiska genusskillnader. McGrath menar att även om subjektet *kvinna* inte har någon enhetlig essens, måste kvinnor som skrivande subjekt ändå tala och skriva utifrån positionen av att vara kvinna. Hennes tes är att den tidigmoderna skrivande kvinnan utvecklade ett splittrat själv, där hennes subjektspositioner tillsammans möjliggjorde ett motstånd i den kulturella kontexten.[11]

Speciellt intressant för den här uppsatsen är McGraths komparation av den engelska poeten Elisabeth Carys pjäs *The Tragedy of Mariam, The Fair Queen of Jewry* (1613) och den biografiska text som hennes dotter skrev om henne; *The Lady Falkland: Her Life*. McGrath lyfter fram att utrymmet som skapas när subjektspositionen *att skriva* och positionen *kvinna* sammanförs, präglas av flytande gränser och motsägelsefullhet, och menar härigenom att den tidigmoderna, skrivande kvinnan skapar nya dimensioner inom ramen för det av patriarkala strukturer präglade språket. [12]

Forskning om Cavendishs syn på genus

Margaret Cavendish beskrivs i delar av forskningsläget som feministisk i sina texter. Det är en tes som ofta bekräftas med tolkningar av hur hon i egenskap av att vara en kvinnlig författare och därmed ingå i ett motstånd till de publika diskurserna, avvek från det rådande kvinnoidealet.[13] Horacio Sierra undersöker Cavendishs potentiella feministiska hållning med hennes verk *The Convent of Pleasure* som grund. Han föreslår att Cavendish skapar en bild av ett idealistiskt feminint samhälle som kringgår den patriarkala dominansen och att kvinnor får sina kroppar exploaterade av män, med katolicismens kvinnliga klosterväsende och nunnornas monastiska livsstil som litterärt verktyg för att skapa sociopolitiska uttalanden. Hans slutsats är att Cavendish strävade efter att töja på genusgränserna genom att skapa ett

[10] Traub, Kaplan & Callaghan 1996, s. 4f.
[11] McGrath, Lynette, *Subjectivity and women's poetry in early modern England: "why on the ridge should she desire to go?"*, Ashgate, Aldershot, 2002 s. 5-8, 16.
[12] McGrath 2002, s. 203.
[13] Mendelson, Sara Heller & Crawford, Patricia, *Women in early modern England: 1550-1720*, Clarendon Press, Oxford, 1998, s .252.

utrymme för kvinnans valfrihet och synliggöra alternativa andliga aktiviteter bortom patriarkala levnadsmönster och visa på en livsform där kvinnans kropp kontrolleras av henne själv.[14]

Cavendish reflexioner kring kvinnans valfrihet belyses närmare av Deborah Boyle som i sin undersökning fokuserar på likheter och skillnader mellan Cavendishs naturfilosofiska texter, och jämför dem med tidigare nämnda *Female Orations* för att synliggöra Cavendishs syn på kvinnlighet. Boyle reviderar bland de delar av forskningsläget som framhäver en potentiell feministisk hållning i Cavendishs texter. Tvärtom menar hon att Cavendish innehade ett konservativt synsätt på manligt och kvinnligt och betraktade kvinnor som naturligt undergivna. Hon såg familjen och äktenskapet som en förutsättning för ett harmoniskt samhälle och att menade att könsöverskridande beteende var onaturligt och gjorde kvinnor "Hermaphroditical" .[15]

Lisa Walters har, liksom Deborah Boyle, tittat närmare på Cavendishs vetenskapliga tankar och analyserar hennes teorier om materia och atomer så som de framställs i hennes *Philosophical Letters*. Hon lyfter fram den motsättning som Cavendish skapade genom att dekonstruera de patriarkala metaforer och symboler som låg dolt inom samtidens vetenskap och den västerländska kulturen. Cavendish medvetenhet och kritik mot tidigmoderna maktdimensioner och ideologier lyfter Walters fram som ett led i hur hon genom sina vetenskapliga teorier ville omstörtade föreställning om genus. Walters resonerar även kring att eftersom Cavendishs teori om hur naturens alla väsen är utrustade med en absolut fri vilja omöjliggörs hierarkiska ordningar som skapade till följd av en naturlighet.[16]

Forskning om genus i 1600-talets England

Sara Mendelson och Patricia Crawfords gedigna undersökning om kvinnor i det tidigmoderna England ger en djupgående redogörelse för kvinnors villkor i 1600-talets England och för det förändringar som skedde under perioden. Konstant var föreställningen om kvinnors underordning och hur de skiljde sig från männen, vilket de menar kommer tydligt till uttryck i de könsrelaterade diskurserna. Men de betonar samtidigt att genusgränserna i viss mån var flytande[17], vilket även Sierra, Boyle och Walters visar i sina undersökningar.

---

[14] Sierra, Horacio, "Convents as Feminist Utopias: Margaret Cavendish's The Convent of Pleasure and the Potential of Closeted Dramas and Communitie" i *Women's Studies: An inter-disciplinary journal*, Volume 38, Issue 6, 2009, s. 648, 650, 654, 656.
[15] Boyle, Deborah, "Margaret Cavendish on Gender, Nature, and Freedom" i *Hypatia* 28, 2013, s. 523, 525-527.
[16] Walters, Lisa, "Gender Subversion in the Science of Margaret Cavendish" *EMLS* (I, above) i *Ashgate Critical Essays* (I), 2004, s. 1, 18, 22, 20.
[17] Mendelson & Crawford 1998, s.15.

Ett intressant exempel som Mendelson och Crawfords lyfter fram är den protestantiska poeten Ann Askew som avrättades som kättare 1545 då hon trots sin makes uppmaningar vägrat ta avstånd från sin radikala protestantiska tro och även låtit skilja sig från honom. Hon kom senare att hyllas som martyr för sin protestantiska tro. Med detta exempel vill Mendelson och Crawford visa att den patriarkala ordningens elasticitet skapade utrymme för motstånd genom sina inneboende motsägelser.[18]

Mendelson och Crawfords arbete avhandlar allt från de religiösa och medicinska diskurserna, de juridiska regelverken och populärkultur till mikrostudier om hur kvinnans liv generellt tedde sig med exempel från husmoderskapet och kvinnliga monarker. De beskriver hur det till följd av genusgränsernas otydlighet fanns en kvinnlig kultur med element av samkönad kärlek, medvetenhet kring kvinnlighet och feministiskt motstånd. Relevant för min undersökning är särskilt deras analyser av konstruktionen av kvinnlighet, särskilt då i relation till kultur och kontext.

Merry E. Wiesner-Hanks publikation *Women and gender in early modern Europe* (2008) är en annan klassiker på området. Hon undersöker hur genus uttrycktes kroppsligt, sinnligt och andligt och resonerar kring föreställningen om en enhetlig kvinnlighet. Hennes utgångspunkt är att den kvinnliga erfarenheten varierade beroende på de för båda könen gemensamma kategorierna social grupp, geografiskt läge och miljö. För kvinnans del lyfter Wiesner-Hanks fram ytterligare tre kategorier som hon menar präglar den heterogenitet som den kvinnliga erfarenheten gestaltar: äktenskapsstatus, hälsa och barnafödande. Hennes tes är att genus under medeltiden och tidigmodern tid var av större betydelse för kvinnors villkor än exempelvis social ställning och ståndstillhörighet.[19]

Med Wiesner-Hanks kategorisering i åtanke, samt för att placera genuskonstruktionen, inom ett större tidsperspektiv inbegrips även Robert B. Shoemakers publikation *Gender in English society, 1650-1850* (1998) i forskningsläget, som mer utredande avhandlar genusrelationer under perioden. Shoemakes studie tar avstamp i frågan om uppkomsten av könsligt separerade sfärer utifrån bland annat sexualiteten, familjen och livet i hushållet, religion och det sociala och kulturella livet. [20] Eftersom källmaterialet i den här uppsatsen är av biografisk typ, vars innehåll struktureras med utgångspunkt i Cavendishs relation till

[18] Mendelson & Crawford 1998, s.16f.
[19]Wiesner-Hanks, Merry E., *Women and gender in early modern Europé* 3.ed., Cambridge University Press, Cambridge, 2008, s. 13.
[20] Shoemaker, Robert Brink, *Gender in English society, 1650-1850: the emergence of separate spheres?*, Longman, London, 1998.

familjemedlemmarna, är avsnitten om familjen särskilt intressanta, liksom de som kan avslöja mer om den kontext genom vilket hon skapade kategorier och definitioner.

Teori och metod

Jag kommer som sagt att analysera hur kvinnlighet konstrueras i Cavendishs köns- och subjektskapande, genom att synliggöra vilka könsrelaterade diskurser som framträder i källmaterialet och hur dessa reflekterar genushegemoni. I detta ligger en ambition att synliggöra sambandet mellan individ och struktur. Den teoretiska och metodologiska ansatsen tar avstamp i teorier om det poststrukturella subjektet som, för att citera pedagogen Hillevi Lenz Taguchi: ”[f]ormas och omformas i såväl i ett maktspel som i ett spel av betydelseskillnader i de olika sammanhangen.” Det handlar här om subjektspositionering och de olika diskurser med bestämda praktiker som präglar och formar dem. Diskursernas räckvidd och innehåll förskjuts kontinuerligt inom och omkring subjektet i takt med att de materialiseras i till exempel andra subjekt.[21] Två teorier kommer att användas som analytiskt ramverk: Norman Faircloughs kritiska diskursanalys och Mimi Schippers omarbetade version av Connells hegemonibegrepp som utgår från Judith Butlers heterosexuella matris. Dessa teorier har båda en poststrukturell ansats med det konstruerande och konstruerade som röd tråd.

Hegemonisk kvinnlighet

Kön(/genus) behandlas i den här studien som en politisk position och kategori och inte som en självvald identitet. Härigenom görs en åtskillnad mellan den personliga upplevelsen av kön och könskategorierna som samhället struktureras efter.[22] Den feministisk poststrukturella diskursen ifrågasätter kategorierna manligt och kvinnligt och därigenom den könade essensen. Målet med undersökningen är att synliggöra hur kategorin kvinna är konstituerad i de analyserade texterna, och därigenom överskrida och utvidga könskategorierna till fler sätt att vara.[23] För det syftet tillämpar jag begreppet hegemonisk kvinnlighet, vilket påvisar flera

[21] Lenz Taguchi, Hillevi, *In på bara benet: en introduktion till feministisk poststrukturalism och subjektivitetsteori*, Gleerup, Malmö, 2014, s. 94f.
[22] Det är därmed inte Cavendishs personliga upplevelse av könsidentitet jag vill synliggöra, utan hur kategorin kvinna konstrueras och är konstruerande i hennes (politiska) subjektivitetsprocess. Skillnad mellan att ”vara” kvinna och att placeras i facket kvinna.
[23] Åström, Fanny, ”Kön som identitet är essensialistiskt och könsessensialism är misogynt”, *Arsinoe*, 2015-03-09; Lenz Taguchi 2014, s.15.

kvinnligheter och därigenom en maktdynamisk och konstruktivistisk inre kärna framför en essentialistisk.

Denna ingång kräver en teoretisk problematisering av kön/genus-binären, där den bekönade kroppen ställs i fokus. Att bortse från den bekönade kroppen och framställa den som statisk, leder till, som Joan W. Scott skriver, att ”kvinnor” hålls utanför historien och ”[R]esultatet är att ”kvinnor” återinskrivs som ett naturligt fenomen även när vi framhåller kvinnor som diskursivt konstruerade.”[24] Judith Butlers heterosexuella matris kommer att tillämpas för justera och komplettera Connells hegemonibegrepp och därmed möjliggöra en dekonstruktion av könskategorierna, genom att undersöka hur kvinnlighet agerar som en konstruerande aspekt i en genushegemoni.

I Connells ursprungliga teoribygge om manlig hegemoni[25] finns som nämnt i syftesformuleringen inget utrymme för hegemonisk kvinnlighet, och det teoretiseras inte heller vidare kring femininitet mer än att den är organiserad som en anpassning till mäns maktövertag. Detta sker genom att den relationella aspekten i genusrelationen endast inbegriper män och teorin degraderar kvinnlighet till att utgöra en motsatstyp i definieringen av manlighet. Häri upprätthålls kategorierna man och kvinna.[26] Teoretiseringen har sedan dess dock vidareutvecklas (även om den innehar en paradigmatisk roll inom genusforskningen om specifikt manlighet), och Connell själv har tillsammans med James Messerschmidt initierat en omformulering av begreppet till att omfatta även kvinnlighet i en gemensam genushegemoni.[27]

Den amerikanska sociologen Mimi Schippers vidareutvecklar och omkonstruerar hegemonibegreppet genom att utgå från Judith Butlers teoretiska ramverk, där genus utgör den socialt konstruerade binären som definierar ”man” och ”kvinna” som åtskilda från varandra. I Butlers heterosexuella matris placeras individer från mans- respektive kvinnokategorin symboliskt i relation till varandra som åtskilda men kompletterande motsatser. Definieringen av ”man” och ”kvinna” ligger således dels i en föreställning om skillnader och dels i relationen till varandra. Centralt i analysen av genushegemoni, som

[24] Joan W. Scott citerad i Edenheim, Sara, ”Att komma till Scott: teorins roll inom svensk genushistoria” i *Scandia*, Lund, (78), 2012, s. 27.
[25] Begreppet hegemoni är myntat av Antonio Gramsci och är uppfattningen om ”en bestämd synpunkts herravälde”, som hålls uppe genom en ”organisering av samtycke”. I relation till Connells (och även Schippers) teoribygge åsyftar hegemoni de normer och föreställningar som upprätthåller manlig dominans och kvinnlig underordning. Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise, *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur, Lund, 2000, s, 13, 39.
[26] Schippers, Mimi, “Recovering the Feminine Other: Masculinity, Femininity, and Gender Hegemony” i *Theory and Society*, Vol. 36, Issue 1, 2007, s. 87.
[27] Connell, R.W & Messerschmidt, James W, ”Hegemonic Masculinity – Rethinking the concept” i *Gender & Society* Vol.19, No. 6, 2005.

således inkluderar både en maskulin och en feminin hegemoni, är de symboliska betydelserna som skapar en naturlighet och självklarhet i relationen mellan genuskategorierna.[28]

Den del som står i fokus i Schippers genushegemoni är de delade föreställningar om vilka egenskaper individer i respektive genuskategori har. Dessa föreställningar benämns som kvalitativa egenskaper om vad en kvinna är och bör vara, vad en man är och bör vara samt hur kvinnor och män bör placeras i relation till varandra; häri uppfattas vad som är maskulint och feminint. Det kvalitativa innehållet i genuskategorierna varierar beroende på tid och rum, men härleds genomgående till det heterosexuella begäret och den motsatta könskategorin. Det heterosexuella begäret är fundamentalt i artikuleringen av skillnader samt komplementet mellan kategorierna. Häri ligger en statisk komponent i genushegemonin och det som möjliggör en diskussion om hegemonisk kvinnlighet. Skillnader, komplettering och heterosexuellt begär utgör dock inte det enda utmärkande draget i genushegemonin. Schippers betonar betecknandet av en hierarki som legitimerar en oupphörlig manlig dominans, där maskulinitet och femininitet omges av en ”naturlighet” som låser kategorierna till varandra. Detta betecknande är ett centralt drag i relationen mellan maskulint och feminint och innehar därmed en placering av könsrelaterat och hierarkiskt värde: manlig auktoritet/kvinnlig medgörlighet och manlig styrka/kvinnlig svaghet. [29]

Den heterosexuella matrisen institutionaliseras genom återkommande social praktik, vilket Butler ser som en markering av den symboliska betydelsen i skillnader och koherens i genus, som i sin tur förstärker maskulinitet, femininet och relationen mellan de båda som grundläggande och självklar. Denna återkommande praktik kommer till synes när vi tillämpar femininet och maskulinitet som en logisk grund för hur vi agerar. På så sätt blir genus ett självklart drag i sociokulturella strukturer, där skillnaderna mellan genuskategorierna på så sätt är hegemoniska. Följaktligen är det de symboliska meningarna som artikulerar en naturlighet och självklarhet i relationen mellan genuskategorierna som är centrala i analysen av genushegemoni.[30]

Den sociala praktiken utgör mekanismen genom vilket maskulinitet och femininitet organiseras som en materialiserad relation utanför den symboliska sfären. Schipper gör här en åtskillnad mellan vad som definieras som en uppsättning betydelser och själva substansen i

[28] Schippers 2007, s. 89f.
[29] Schippers 2007, s.90f.
[30] Schippers 2007, s. 91.

maskulinitet och femininitet, och mekanismen, den sociala praktiken, som framställer, influerar och skapar betydelserna till strukturer (effekten). [31]

Det hegemoniska i relationen mellan maskulinitet och femininitet ligger således i hur de konstrueras som normala och eftersträvansvärda, samt hur de förtingligar skillnader och betecknandet av en hierarki. För att manlig överordning skall upprätthållas, måste den hegemoniska relationen vidmakthållas. Normbrytande femininitet som betecknar maskulina drag som auktoritet och fysisk styrka, samlas enligt Schippers i en konstruerad gestaltning av vad hon betecknar som *pariah femininities.* Denna gestaltning kan inte uppfattas som en hegemonisk maskulinitet som uppförs av kvinnor, och därför måste bli något helt annat för att auktoritet och styrka ska kunna ha kvar sin plats i maskuliniteten. *Pariah femninities* är enligt Schippers därför ytterligare en komponent i genushegemonin. Schippers menar avslutningsvis att det inte finns underordnade maskuliniteter, då de helt enkelt är en gestaltning av hegemonisk kvinnlighet.[32]

Kritisk diskursanalys

Subjektivering [33] innebär enligt diskursteorin att individen underkastas diskurser och maktordningar och genomgår en objektivering; det vill säga en social konstruktion. När jag undersöker Cavendishs subjektskapande åsyftas en problematisering av den språkliga konstruktion som subjektspositionen ”kvinna” i 1600-talets England innebar. Den hegemoniska aspekten ligger i hur makt konstrueras och är konstruerande, genom det att diskurser skapar rättigheter, förväntningar och handlingar som uppfattas som självklara i relation till andra subjektspositioner som kategorin man. Att vara ”man” och ”kvinna” behandlas således som konstruerade i diskurser, och den makt som subjektspositionen tillskrivs är en makt som diskursen sätter dem till att utöva.[34] Förändringsaspekten ligger i att undersöka huruvida det sker ett motstånd mot de dominerande diskurserna. Processen i Cavendish subjektskapande ligger således dels i objektiveringen och dels i det potentiella motståndet.

---

[31] Schippers 2007 s. 92.
[32] Schippers 2007 s. 95f.
[33] Begreppet subjekt behandlas i den här uppsatsen som uppkommen i diskurser, vilket är ett tankekoncept som återfinns i Foucault och Althussers teorier om att subjektet *inte är sin egen grund*. För att undvika att kvinnligheten ”stelnar” och att Cavendish (som Marklund varnar för) separeras från idealet vill jag påvisa hur hon som subjekt även spelar ”en aktiv roll i reproduktionen och transformationen av diskurser”. Härigenom uppfattas en rörlighet och dynamik som jag vill lyfta fram som en viktig beståndsdel i konstruktionen av kvinnlighet. Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s, 21f, 24.
[34] Ohrt Fehler, Joachim, *Introduktion til diskursanalyse og socialkonstruktivisme*, 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2000, s, 67f.

Detta förhållningssätt återfinns i Judith Butlers subjektivitetsbegrepp som beskriver subjektet som konstruerat i och genom sina diskursiva inskrivningar: det finns inget *före* vårt handlande som bestämmer vårt handlande på ett förutbestämt sätt för att vi *är* sådana. Identiteten/subjektet är därmed å ena sidan alltid betecknad, men samtidigt pågår en fortlöpande process av betecknande. Subjektet konstrueras/konstitueras och konstruerar/konstituerar därmed oupphörligen.[35]

Norman Faircloughs kritiska diskursanalys intar ett aktivt förhållningssätt till dualism och förändring, och bemöter diskursen som uttrycks i texten som samtidigt konstruerad och konstruerande. Analysförfarandet konstitueras i en modell som inbegriper tre dimensioner: text, diskursiv praktik och social praktik. Dimensionerna analyseras separat men är kopplade till varandra. Till exempel inbegriper analysen av textens egenskaper diskursiv praktik och omvänt, som i sin tur påverkas av diskursiva samt icke-diskursiva element i den sociala dimensionen. Diskursen innehåller således instanser av social praktik samt instanser av text, som förmedlas av dimensionen av den diskursiva praktiken. Diskursen innehar tre konstruerande effekter: sociala identiteter och subjektspositioner, sociala relationer mellan människor och konstruktionen av kunskaps- och trossystem. Diskursen står i ett dialektiskt förhållande till andra sociala dimensioner, inbegripet social struktur som Fairclough menar är de sociala relationerna i samhället som helhet och de rådande bestämda institutionerna[36], som till exempel heterosexuell tvåsamhet.

I den här studien är det diskurserna runt könskategorierna man och kvinna som står i fokus. Dessa diskurser representerar ett utsnitt samt olika perspektiv av världen, som sammankopplas genom olika relationer som människorna har till världen de lever i. För den här studien är perspektivet av de subjektspositioner som Margaret Cavendish representerar i fokus, det vill säga *skrivande, rojalistisk, gift* och *kvinna*. Fokus ligger på hur Cavendish utifrån sina subjektspositioner, kategoriserar och tematiserar kvalitativa egenskaper i könskategorierna genom diskursordningen, för att därigenom synliggöra relationerna mellan diskurserna. Det vill säga diskurser runt kvinnlighet, manlighet samt förbindelsen mellan dem. [37]

---

[35] Johansson, Karin, "Improvisera mera? Kritisk diskursanalys och dekonstruktion av texter om orgelinspiration" i *Nordisk Pedagogik,* Vol. 27, 2006, s.174f; Lenz Taguri 2014, s. 98f.
[36] Winther Jørgensen & Phillips 2000, s, 67f, 74f; Fairclough, Norman, *Discourse and social change*, Polity, Cambridge, 1992, s. 63-65.
[37] Fairclough, Norman, *Analysing discourse: textual analysis for social research*, Routledge, New York, 2003, s, 129, 124.

Genushistorikern Clare Walsh menar att kvinnans subjektskapande och de performativa val som hon gör i sin roll i den publika sfären undertrycks tvåfaldigt: dels av materiella och diskursiva begränsningar och dels av den investering som hon gör i den diskursivt producerade femininiteten. Kvinnans förhandling med könsmarkerade lingvistiska normer sker inom en komplexitet och motsägelsefullhet.[38] Genom att syna denna motsägelsefullhet vill jag få fram de hegemoniska diskurserna i genusrelationen, och hur Cavendish konstrueras och konstruerar dem utifrån sin roll.

Jag begränsar Faircloughs tredimensionella modell till textbegreppet och kommer således inte titta närmare på exempelvis texternas konsumtions- och produktionsprocesser. Vidare kommer källmaterialet genom en granskning av hur dess diskursiva och sociala praktiker konstrueras ställas i ett större sammanhang. I analysen av textdimensionen tittar jag på kategoriseringar runt kön, hur Cavendish beskriver innehållet i dem, upprepningar, betoningar och eventuella motsägelser. Vad vill hon få sagt och vad är budskapet? Vad uttrycks rent konkret och vad sägs mellan raderna? Härigenom synliggörs hur mentalitetsmönster, idéer och normer byggs upp och vad de konstitueras av. Här går jag efter Faircloughs resonemang där han menar att en lingvistisk analys simulant fångar språkformen och meningsskapandet i texten. Språk och mening går på så sätt in i varandra och går inte att skilja åt. I detta uppfattas också den sammanhängande länken mellan modellens tre dimensioner. [39]

På diskursiv och social nivå görs en tolkning av beskrivningarna, där jag tittar på textens sammanhang genom de könsrelaterade diskurser som förekommer i källmaterialet, vilka som potentiellt kan uppfattas som hegemoniska (och som därmed sammanbinder könskategorierna) och placerar därigenom texten i ett större sociokulturellt sammanhang.[40] Inom dimensionen av diskursiv och social praktik belyses relationen mellan text och diskurs med hjälp av teorin om hegemonisk kvinnlighet. Här undersöker jag huruvida den diskursiva praktik som framträder i Cavendishs texter reproducerar eller omstrukturerar diskursordningen.

[38] Walsh, Clare, *Gender and discourse: language and power in politics, the church and organisations*, Longman, Harlow, 2001, s. 36, 38.
[39] Fairclough 2003, s.74f.
[40] Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 75f, 90.

HISTORISK BAKGRUND

För att få förståelse för konstruktionen av kvinnlighet och genushegemoni samt varför det kvalitativa innehållet formuleras som det gör i källmaterialet krävs en övergripande beskrivning av den tidigmoderna samhällsordningen och kulturen. Fokus läggs på det politiska läget så som det föreföll under Cavendishs uppväxt och tiden för när självbiografin skrevs. Jag lyfter även fram de motsägelsefulla tendenser som i delar av forskningen tolkas som utmärkande för tidigmodern kultur samt en redogörelse över *The Woman Question* vilket Cavendish på en del håll anses varit bidragsgivare till.

Det politiska läget

Under Henrik VIII:s tid genomfördes reformationen i England, en process som befästes under dottern Elisabeth I:s långa regering. Hon efterträddes av Maria Stuarts son Jacob I år 1603, vilket ledde till att Skottland och England förenades i en personalunion. Jacob I regentskap utmärktes av hans tro på monarkins gudomliga rätt, vilket var en ställning som försvagade parlamentets betydelse och roll. Det väckte ogillade i aristokratin, lågadeln samt de förmögna köpmännen och yrkesmännen som representerades i House of Commons. Samtidigt ökade missnöjet mot Church of England, som etablerats under Henrik VIII regim och bekräftats under Elizabeth I, vilket ledde till att en religiös grupp inspirerad av kalvinismen, puritanerna, etablerades och fick allt större inflytande. Kriget med Spanien som förts under Elizabeths regim hade resulterat i stora skulder och svårigheten att betala av dem innebar att House of Commons fick större inflytande, utifrån vilket stridigheter mellan dem och kungen tog vid. Konflikterna fortsatte under Jakob I efterträdare Karl I vilket ledde till att han upplöste han parlamentet 1629 och regerade ensam fram till att Skottland invaderade landet 1640. Karl I tvingades samla parlamentet för att kunna finansiera en armé, som till följd av de 13 år som Karl I regerat på egen hand, dominerades av medlemmar som hyste en djupt fientlig hållning mot monarkin. De krävde att kungen skulle samla parlamentet var tredje år, att monarkins makt drastiskt begränsades och ett egenmäktigt styre omöjliggjordes. Orolig för skottarnas invasion gick Karl I, tillfälligt, med på parlamentets krav.[41]

[41] Wiesner, Merry E. *Early modern Europe, 1450-1789*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006, s, 303f; McKay, John P. (red.), *A history of world societies*, 8. uppl., Bedford/St Martin's, Boston, 2009, s. 481f.

Samtidigt eskalerade oroligheterna i Irland som under en lång period exploaterats av engelska landshövdingar och godsägare, vilket 1641 ledde till att den katolska lågadeln initierade ett upprop i rädsla för att invaderas av anti-katolska trupper från det brittiska parlamentet. Karl I som var utan en armé begav sig från London till norra England och rekryterade där en armé bestående av män från aristokratin och den agrara lågadeln.[42]

Landet delas upp i två läger, parlamentarikerna och rojalisterna, och konflikten ledde till inbördeskrig 1642. Puritanerna stred för ytterligare reformering av Church of England och bestod till större del parlamentariker och anti-rojalister. Vidare dominerade parlamentarikerna i de södra och östra delarna av England som inhyste en större och mer förmögen befolkning. Området hade också sedan reformationen kännetecknats av ett relativ stor öppenhet för nya tankar och idéer, då de inte begränsats av censur eller liknande restriktioner, vilket öppnade upp möjligheten för olika politiska och religiösa åsikter att distribueras och spridas. Många av dessa tankar erbjöd radikala förslag att initiera förändring i landet.[43]

Inbördeskrig avslutades 1645 med seger för parlamentarikerna med Oliver Cromwell - lågadlig, puritan och överhuvud i House of Commons – i spetsen. 1949 avrättades Karl I för högförräderi, monarkin avskaffades och Cromwell införde en republik med honom själv som lordprotektor. Efter att ha krossat allt motstånd i Skottland och på Irland upplöstes parlamentet och Cromwell styrde landet enväldigt fram till sin död 1658. Därefter återupprättades kungadömet med den avrättade Karls I:s son Karl II som regent.[44]

Det ambivalenta 1600-talet

Den tidigmoderna kulturen kännetecknas av genomgripande kulturella och motsägelsefulla förändringar på sociala, politiska kulturella domäner, vilket Traub, Kaplan och Callaghan menar skapade förutsättningar för den enskilda individen att få en framträdande plats än tidigare. De förändringar som skapade utrymme för dessa utvecklingslinjer, förläggs bland annat till förskjutningen från agrar- till marknadsekonomi och utvecklingen av allt mer komplexa ekonomiska relationer, expanderande städer, övergång till penningekonomi och allt mer transnationella handelsförbindelser. Tudor- och Stuartätternas ansatser att konsolidera och centralisera statsmakten möjliggjorde ett subjektskapande med grund i en konfliktartad relation till kronan, vilket de politiska utvecklingslinjerna som presenterades i föregående

[42] McKay 2009, s. 482.
[43] Wiesner 2006, s. 305.
[44] McKay 2009, s. 483-485.

avsnitt visar. En förstärkande och samverkande faktor i denna förändringslinje var framkomsten av familjemodellen, som lade tyngd i familjen som styrande enhet, vilket initierade en ideologi av lydnad samtidigt som den uppmanade till ett socialt ansvar. Härigenom konstruerade familjemodellen subjekten som underställd en strukturell ordning samtidigt som den fick viss auktoritet.[45]

Den motsägelse som företes i familjemodellen kan även uppfattas i reformationens utvecklingslinjer, som betonade lydnad inför de heliga auktoriteterna i Church of England, samtidigt som den utvecklade en aktivistisk roll som försvarade ett motstånd mot samma auktoriteter, vilket visas i puritanernas framkomst. Protestantismen fungerade på så sätt som en funktion som både höll samman den engelska staten, samtidigt som den genom puritanernas betoning på samvetet och den enskildes verkande kraft som nödvändiga komponenter i frälsningen, tillät oenigheter.[46]

Vidare menar Traub, Kaplan och Callaghan att den nationella identitet som växte fram till följd av periodens upptäcktsresor och kolonisering strukturerades genom vetenskapliga diskurser, som främjade uppkomsten av den ”civiliserade kroppen” i strävan efter att kontrastera européerna från den infödda befolkningen i den ’Nya Världen’. Detta internaliserade ett bestämt beteende med bestämda sociala mekanismer, som ledde till att subjektet blev alltmer bundet och privat parallellt som det utlöste framkomsten av nya relationer till stånd, politik, egenskaper och integritet. Jämsides denna förändringsprocess att hitta absoluta definitioner för grad av civilisation där européer positionerades som överlägsna, uppkom en motsatsrörelse som betonade sanningsrelativism, som den franska filosofen Pierre Bayle kan antas representera: nothing can be known beyond doubt.[47]

The Woman Question: tidigmodern feminism?

Kvinnofrågan – The Woman Question eller ”Quarell about Woman” – aktualiserades som ett led i den tidigmoderna europeiska statsbildningsprocessen, där det monarkiska systemet och dess ståndshierarkier samexisterande med agrara och urbana levnads- och arbetsmönster. Samtidigt bidrog de pånyttfödda humanistiska bildningsidealen med ökad läs- och skrivkunnighet till att förändra kvinnornas livsvillkor.[48]

[45] Traub, Kaplan & Callaghan 1996, s, 2f.
[46] Traub, Kaplan & Callaghan 1996, s.3.
[47] Traub, Kaplan & Callaghan 1996, s.4; McKay 2009, s. 500.
[48] Kelly, Joan, ”Early Feminist Theory and the "Querelle des Femmes 1400-1789” i *Signs*, 1982, s. 7.

Joan Kelly tolkar The Woman Question som en feministisk strid för kvinnans rättigheter. Kvinnorna som deltog i tidens litterära produktion, var döttrar till bildade män och hade ofta fått en gedigen utbildning men uteslöts från det politiska livet till följd av sitt kön. Den humanistiska livsåskådningen fick stor spridning i de övre samhällsskikten. Humanismens syn på kvinnan var dock snävare än den traditionellt kristna, där föreställningen om kvinnor förvisso var misogyn, men kvinnor och män sågs ändock som jämlika på det andliga planet med samma tillgång till frälsning och helgonskap. De humanistiska republikanerna betraktade det politiska livet som förbehållet män.[49]

De bildade kvinnorna motsatte sig denna förminskning av kvinnan som kön. En av de första kvinnorna som gav uttryck åt detta var den fransk-italienska filosofen Christine de Pisan som kring sekelskiftet 1400 skrev hon en serie verk där hon försvarade kvinnans rättigheter och kritiserade den misogyni som dominerade i det medeltida samhället. I sitt arbete *"La Cité des Dames"* ("Kvinnostaden") beskriver hon ett samhälle präglat av samverkan mellan könen utifrån idén om könens särart och komplementaritet.[50] De litterära feminister under tidigmodern tid tas upp Mendelson och Crawford, som menar att det kvinnliga författarskapet i sig innebar en feministisk ståndpunkt. Att skriva och dessutom publicera sina verk var att bryta normen om idealet av den tysta och lydiga kvinnan. Ett medvetande kring kvinnlighet utvecklades genom att kvinnorna skapade nya fora för samverkan och förtroliga samtal, vilket bidrog till att skapa en medvetenhet denna patriarkala genusordning.[51] Detta uppfattades i vissa kretsar som ett hot mot den patriarkala ordningen, och inom populärkulturen gjordes satir av kvinnornas samverkan som här framställdes som "skvaller". Centralt i den tidiga feminismen var enligt Mendelson och Crawford att religionen användes både som en inspirationskälla och ett fundament för kvinnorna och som en legitimering av deras verksamhet och krav. De flesta av dessa kvinnor ifrågasatte inte öppet den rådande patriarkala genusideologin men bidrog genom sin verksamhet indirekt till att underminera den.[52]

The Woman Question ingår i ett större sammanhang av moralfilosofiskt tänkande. Den tidigmoderna erans inneboende motsägelser är en viktig komponent i förståelsen av hur dåtidens retoriker och filosofer resonerade kring kvinnan och kvinnlighet. En del av de texter som i vår samtid tolkats som inlägg i *The Woman Question* kännetecknas av beskrivningar av

[49] Kelly 1982, s.8.
[50] Kelly 1982, s.11.
[51] Mendelson & Crawford 1998, s. 251-253.
[52] Mendelson & Crawford 1998, s, 253f.

en motsatsvärld, där kvinnan lyfts fram som en matriark som är överordnad mannen. Margaret Cavendishs pjäser *A Blazing World* och *The Convent of Pleasure* är ett exempel på detta. Den tyska teologen Heinrich Agrippa von Nettesheim verk *Declamatio de nobilitate et praecellentia foeminei sexus* (Tal om kvinnokönets förträfflighet och ädelhet), publicerad 1529, är ett exempel på en text där kvinnan upphöjs. Han argumenterar för att det på det andliga planet råder jämlikhet mellan könen och att och att kvinnan moraliskt sett är överlägsen mannen.[53]

Men vad är egentligen budskapet i den tidiga feminism som här relateras? Lyndan Warner menar att forskningen tendens att bortse från den historiska kontexten som exempelvis renässansens retorik och moralfilosofi lett till en anakronistisk tolkning och uppdelning i feministisk respektive anti-feministisk argumentation. Författarnas inlägg tolkas av Lyndan Warner delvis som en övning i retorik, där upphovsmakaren tillgrep alla medel som fanns att tillgå för att övertyga om till exempel jämlikhet mellan könen eller det ena könets överordning, genom att imitera och utarbeta argumentationen med hjälp av varierande källor. Renässansens retoriska imitations- och kompilationspraxis är ett betydande element i inläggen, som lyfter fram den interna motsägelsen i argumenten om kvinnans rättigheter i de dåtida genusdebatterna. Att den tidigmoderna människan skulle ha strävat efter att omkullkasta den rådande könsmaktsordningen är en modern föreställning, som inte utan vidare kan appliceras på tidigmoderna publikationer.[54]

[53] Warner, Lyndan, *The ideas of man and woman in Renaissance France: print, rhetoric, and law*, Ashgate Publishing Ltd, Farnham, 2011, s. 96-98.
[54] Warner 2011, s. 96f, 100.

CAVENDISHS DISKURSIVA OCH SOCIALA PRAXIS

Modern som kvinnlig förebild

När Sir Thomas Lucas avled 1626 blev hans hustru Elizabeth änka med åtta barn. Margaret, som var yngst i syskonskaran, var två år gammal. Att modern var delaktig i formeringen av Margaret Cavendishs syn på kvinnlighet är tydligt i källmaterialet. Cavendish beskriver familjen som ”Naturall Friends”[55] och det kan antas vara oundvikligt att hennes världsbild inte influerades av dess medlemmar. *A True Realtion* är skriven under tiden som Cavendish befann sig i exil till följd av makens rojalism vilket är en viktig aspekt i sammanhanget: redan på första sidan framgår det tydligt att texten är skriven som ett försvarstal för Cavendish och hennes familj. Personbeskrivningarna av familjemedlemmarna utgörs av långa, detaljerade skildringar som ämnar framhäva de bästa sidorna hos dem. Vad som skrivs om familjemedlemmarna kan härigenom tolkas som det som Cavendish anser vara deras främsta egenskaper som hon lyfter fram och broderar ut i all sin prakt, snarare än vad kanske låg närmare verklighet. I framställningen av Elizabeth när hon låg på sin på dödsbädd skriver Cavendish:

> also her beauty was beyond the ruin of time, for she had a well favoured loveliness in her face, a pleasing sweetness in her countenance, and a well temper’d complexion, as neither too red, nor too pale, even to her dying hour, although in years, and by her dying, one might think, death was enamoured with her, for he imbraced her in a sleep, and so gently, as if he were afraid to hurt her [56]

Kanske utgör beskrivningen av moderns skönhet en markering som avser övertyga och leda läsaren i en viss riktning i texten; Cavendish lyfter genomgående fram Elizabeth som en god mor för sina åtta barn och som husföreståndarinna över en stor egendom och hur väl hon uppfyller dessa roller. Beskrivningen av hennes nästan utomjordiska skönhet - som till och med döden var rädd för att förstöra - kan i sammanhanget tolkas som en symbol för familjens ära och heder. Det läggs speciellt stor tyngd på Elizabeths moderskap och förmåga att upprätthålla familjens goda anseenden och ekonomi efter makens död: ”all their affairs were

[55] Cavendish 2000 [1656], s. 59.
[56] Cavendish 2000 [1656], s. 48.

managed so well, as she lived not in a much lower condition than when my father lived".[57] Samtidigt beskrivs hon som sparsam och måttfull: "maintaining us to the height of her Estate, but not beyond it".[58] Vidare beskrivs hon som oförmögen att brusa upp och bli arg och upprörd. I samband av att familjen utsattes för av parlamentet beslutade konfiskeringar kontrasterar Cavendish händelsen mot moderns goda karaktärsdrag för att ytterligare betona hennes milda natur: "in such misfortunes my Mother was of an Heroick Spririt […] She was of a grave Behaviour, and had such a Magestick Grandeur" [59] Cavendish framställer henne som felfri och oklanderlig; i ständigt förfogande för sina barn och sitt hushåll. Som ett ytterligare ett bevis på moderns oklanderliga karaktär skriver hon:

> also she was an affectionate Mother, breeding her children with a most industrious care, and tender love, and having eight children, three sons and five daughters, there was not any one crooked, or any ways deformed, neither were they dwarfish, or of a Giant-like stature, but every ways proportionable, likewise well featured, cleer complexions, brown haires, but some lighter than others, sound teeth, sweeth breaths, plain speeches, tunable voices [60]

Vad är innebörderna i kategorierna "moder" och "husmor" och vad säger det om det kvalitativa innehållet i begreppet kvinna som sammanhängande könskategori och om hur Cavendish utifrån sin kvinnliga subjektsposition agerar konstruerande i den diskursiva praktiken? Elizabeth Lucas' framträdande roll i *A True Relation* avslöjar mer än att texten är en skildring av Cavendishs liv och som sannolikt borde inbegripa en beskrivning av hennes mor. Detta antagande är rimligt med tanke på att syftet med den självbiografiska texten under tidigmodern tid i förstahand inte var att informera läsaren om författarens erfarenheter och livshållning utan att upplysa och instruera om en viss ställning och åsikt.[61]

Att det uttrycks endast indirekt är i Cavendishs fall en följd av just den självbiografiska genrens dåtida regelverk men också i subjektspositionerna av att vara skrivande, rojalistisk kvinna i det parlamentariska England. Det urval av personer och händelseförlopp som figurerar i *A True Relation*, vilken tyngd de får samt de ordval, formuleringar och sammanslagningar som ren textuellt bygger upp berättelsen kan avslöja Cavendishs bakomliggande intention att lyfta fram vissa könsliga kategorier och egenskaper. Hennes

[57] Cavendish 2000 [1656], s. 42.
[58] Ibid.
[59] Cavendish 2000 [1656], s. 48.
[60] Ibid.
[61] Denna konklusion framförs i bland annat Sharpe, Kevin & Zwicker, Steven N., *Writing lives: biography and textuality, identity and representation in early modern England*, Oxford University Press, Oxford, 2012.

framställning är kronologisk och därför det dröjer det inte länge innan läsaren möter modern Elizabeth och hennes insatser för Margarets och systrarnas uppfostran. Denna del av självbiografin inleds med följande mening:

> As for my breeding, it was according to my Birth, and the Nature of my Sex, for my Birth was not lost in my breeding [62]

I citatet betonar Cavendish sitt kön och i sin sociokulturella tillhörighet. Detta samband är speciellt framträdande i tillägget ”for my Birth was not lost in my breeding”. Denna formulering kan tolkas som en markering av hennes familjs samhällsposition och med den deras rojalistiska hållning: genom denna markering gör Cavendish ett aktivt ställningstagande och ett politiskt inlägg. Här föreligger ett implicit politiskt budskap som genomsyrar texten. Att detta bildar utgångspunkt i beskrivningen av hur hennes mors uppfostran tedde sig skapar en intressant ingång i den diskursiva praktiken runt kvinnor och kvinnlighet. Cavendish skildrar sin uppfostran på följande sätt:

> for as my Sisters was or had been bred, so was I in Plenty, or rather with superfluity; Likewise we were bred Vertuously, Modestly, Civilly, Honorably, and on honest principles: as for plenty, we had not only, for Necessity, Conveniency, and Decency, but for delight and pleasure to a superflutiy; ’tis true, we did not riot, but we lived orderly; for riot, even in Kings Courts, and Princes Palaces, brings ruin without content or pleasure, when order in less fortunes shall live more plentifully and deliciously than Princes, that lives in a Hurlie-Burlie, as I may terme it; in which they are seldom well served, for disorder obstructs; besides, it doth disgust life, distract the appetites, and yield no true relish to the sences; for Pleasure, Delight, Peace and Felicitie live in method, and Temperance.[63]

Vad vill Cavendish få sagt i citat ovan? Begreppet ”superfluity” tillämpas inom sammanhanget av formuleringen ”Likewise we were bred Vertuously, Modestly, Civilly, Honorably, and on honest principles”. I nästa mening ställs begreppet i relation till en formulering i samma anda, för att i form av ett positivt värdeord ge kraft åt budskapet - ”Necessity, Conveniency, and Decency”- men också för att betona att barndomen präglades av ett överflöd av ”delight and pleasure”. Att ”superfluity” används som ett ord för att markera rikedom och med den en position i en samhällsordning förstärks i skildringen av systrarnas klädsel i stycket näst efter stycket som citerats ovan: ” As for our garnments, my

[62] Cavendish 2000 [1656], s. 42.
[63] Ibid.

Mother did not only delight to see us neat and cleanly, fine and gay, but rich and costly; *maintaining us to the height of her Estate, but not beyond it*".[64] (Egen kursivering). Budskapet i stycket går i linje med det inledande citatet, där Cavendish försvarar sin börd samt lyfter fram och uppträder som stolt över sin härkomst. Men det säger också indirekt en del om hur Elizabeths kvinnlighet framställs.

Det politiska budskapet – som indikerar på en plädering för rojalism - och upphöjandet av moderns skicklighet i sin roll som mor och husmor förstärks i resonemanget om ordning och oordning. Intressant för konstruktionen av kvinnlighet är betoningen av moderns roll som husmor med ansvar för ett stort hushåll och hennes förmåga att styra och ställa. Detta framträder särskilt när Cavendish betonar att rikedom och en aktad samhällsposition i sig inte syftar på " Pleasure, Delight, Peace and Felicitie", utan snarare på det motsatta: " for riot even in Kings Courts, and Princes Palaces, brings ruin without content or pleasure*"*. Att modern ses som en förebild beror på hennes ansvarstagande och hennes goda egenskaper, inte i positionen i sig: avgörande för att upprätthålla ordning är personens dygder och goda karaktär. Att det är just modern Elizabeth som är en viktig faktor för familjens goda anseende betonas ytterligare i formuleringen: " to the height of her Estate, but not beyond it", där hennes skicklighet som husmor lyfts fram. Detta markeras också i följande citat, där Cavendish även lyfter fram moderns anspråkslöshet:

> and though she would often complain, that her family (household and estate) was too great for her weak Management, and often prest my Brother to take it upon him, yet I observe she took a pleasure, and some little pride in the governing thereof: she was very skilfull in Leases, and setting of Lands (the allocation of landholdings to tenants), and Court-keeping (presiding at manorial courts), ordering of Stewards, and the like affaires [65]

Cavendishs beskrivning av hur modern uppfostrade sina döttrar "orderly" och "on honest principles" går i linje med både Mendelson och Crawfords framställning av den tidigmoderna kvinnliga idealtypen av den dygdiga modern och hustrun, som skulle uppfostra sina barn till fromhet och lydnad. Shoemaker betonar att moderlig omsorg sågs som naturligt och att denna föreställning förstärktes i takt med framkomsten av alltmer åtskilda könsliga sfärer.[66] Cavendishs framställning av sin mor går således i linje med de rådande diskurserna kring

[64] Cavendish 2000 [1656], s. 42.
[65] Cavendish 2000 [1656], s.49. Förtydligandet av begrepp inom parenteserna är genomförda av Bowerbank, & Mendelson.
[66] Mendelson & Crawford 1998, s. 67; Shoemaker 1998, s. 122f.

kvinnlighet, och genom kategoriseringen av ”mor” och “husmor” konstrueras hon av det kvalitativa innehållet i diskurserna. Elizabeth Lucas representerar alltså dåtidens ideal av den ansvarstagande, dygdiga och goda husmodern.

Kvinnans informella politiska roll i exempelvis äktenskapet kopplas enligt Wiesner-Hanks vanligtvis till den privata sidan i dikotomin offentlig/privat och utesluts därmed från den publika sfären. Under framväxten av den tidigmoderna staten sammanlänkades hushållet – den privata sfär inom vilket kvinnan verkade - med staten och betraktades som den minsta politiska enheten.[67] Härigenom är det troligt att hushållet, och med detta kvinnan, konstruerades som en del av den publika sfären, om än genom en motsägelse, eftersom kvinnan formellt uteslöts från den publika diskursen.[68]

Kvinnlighetsdiskursens närhet till den publika diskursen framträder även i källmaterialet. Som konstaterats ovan är det inte moderns skicklighet i uppfostran och som husmor som ensamt utgör budskapet utan även försvaret av familjens härkomst och budskapet av deras rojalistiska hållning. Intressant är således hur Cavendishs politiska – alltså rojalistiska - budskap förmedlas *genom* moderskapsdiskursen: här uppfattas en korrelation mellan diskurser kring den privata kvinnligheten och den publika, politiska diskurser (samhällsordningen), där Cavendish konstruerar kvinnligheten som att en faktor för att upprätthålla stabilitet och ordning. Denna diskursiva praktik möjliggörs utan att den utgör ett motstånd eftersom Cavendishs budskap förmedlas genom de rådande normerna kring kvinnlighet, som i den protestantiska sfären enbart knöts till hennes hushålls- och modersfunktion.[69]

Gemensamt för de kvinnliga kategorier som Cavendish förhåller sig till i *A True Relation* är att de inbegrips i relationer som även innefattar mannen. Moderns subjektspositioner och det utrymme och makt som hon erhåller i rollen som mor, husmor och änka är insatta i en patriarkal ordning där mannen ses överordnad. Genom denna kategorisering av manliga och kvinnliga funktioner förtingligar Cavendish skillnader mellan könskategorierna och bekräftar den rådande könshierarkin. Wiesner-Hanks framhåller att tidigmoderna föreställningarna om kvinnan var kopplade till hennes sexuella status och relation till mannen: hon var hustru eller änka och dotter eller mor.[70] Det normerande kvalitativa innehållet som Cavendish skapar i exempelvis sparsamhet och måttfullhet samt

[67] Wiesner-Hanks 2008, s. 276f, 281; McGrath 2002, s.5.
[68] Shoemaker 1998, s. 209, 227.
[69] McGrath 2002, s, 173; Wiesner-Hanks 2008, s. 214.
[70] Wiesner, Merry E., *Women and gender in early modern Europe*, 2. ed., Cambridge University Press, New York, 2000, s. 51f.

mildhet och kärlek är diskursivt skapade förväntningar och handlingar som hon uppfattar som eftersträvansvärda kvinnliga dygder.[71] Härigenom markeras en hegemonisk aspekt i genusrelationen mellan man och kvinna, vilken konstrueras genom kvinnans olika roller.

Att Cavendish baserar konstruktionen av kvinnlighet på bestämda kategorier, kan uppfattas som en reproducering av en mellan könskategorierna maktdynamisk ordning. Biografin inleds med en detaljerad redogörelse för fadern Thomas Lucas, vilket indikerar att han, trots att han inte längre var i livet, fortfarande anses representera familjen Lucas, eller åtminstone framställs han så. Modern, som nämns först efter redogörelsen för fadern, beskrivs i relation till sin make och som en förvaltare av arvet efter honom.

Sammanfattningsvis konstruerar Cavendish en hegemonisk kvinnlighet i kategorierna moder, husmoder, hustru och änka. Vidare understryker hon kategoriernas ordningsskapande funktion i en samhällsomfattande hierarkisk och patriarkal ordning: genom att belysa moderns skicklighet som husmoder skapar hon ett litterärt verktyg i argumentationen om ett bättre samhälle som inte präglas av ”disorder” och ”Hurlie-Burlie”. Genom dessa kvinnliga roller binder Cavendish kvinnligheten i ett tvingande förhållande till subjektspositionen man. Härigenom upprätthålls den övergripande ordningen av binära genusrelationer, där kvinnligheten definieras genom relationen till manlighet. Genom denna ordning skapar Cavendish restriktioner kring vad kvinnlighet är och inte är.

Socialessentialism och en naturlig ordning

Vad menas då med ordning? Som nämnt ovan konstrueras denna ordning genom publika, politiska diskurser som tydligt framträder i det sätt på vilket Cavendish beskriver sin börd och sociala härkomst. Hon talar således om sin familjs position i samhällshierarkin, men understryker att positionen *i sig* inte syftar till en rättmätig plats i en viss bestämd ordning. Detta kommer klart till uttryck i hur Cavendish skapar restriktioner och därigenom markerar kvinnlighetens gränser i meningen: ”for my Mother Naturally did strive, to please and delight her children.”[72] Genom ordvalet ”naturally” framkommer det att Cavendish konstruerar kvinnlighet och genusordningen som inneboende i den fysiska kroppen, något som finns

[71] Detta bekräftas av Shoemaker som betonar hur dygder betraktades som könsspecifika. För kvinnornas del framhölls oftast dygder kopplade till känslor som t.ex. kärlek och ömhet. Shoemaker 1998, s. 24-26.
[72] Cavendish 2000 [1656], s. 43.

oberoende av mänsklig kraft och tanke. Detta markeras när hon framhåller att den fostran hon fick under sin barndom gick i linje med ” the Nature of my Sex”.[73]

Denna föreställning om en determinerande naturlig kraft är återkommande i Margaret Cavendishs ordval och beskrivningar i *A True Relation*. Sett till hennes naturfilosofi och redogörelsen för den hos Boyle och Walters, kan ordvalet inte tolkas som en slump. I beskrivningen av både sig själv och sin familj är naturdiskursen på många håll närvarande och ligger till grund för hur hon kopplar dygder och karaktärsegenskaper till genus. Hon beskriver exempelvis sin yngsta bror Charles Lucas genom formuleringen: ”naturally he had a practick Genius to the Warlike Arts”, sin svåger Charles Cavendish som att vara ”naturally civill” och sin systerdotter som ”being very pretty, sweet natured”.[74]

I naturdiskursen finns en statisk punkt som korrelerar med de könsrelaterade diskurserna i självbiografin. Det är häri som Cavendishs uppfattning om ordning - som återspeglar ett ömsesidigt upprätthållande av samhälls- och genusordning kan spåras. Den ordning hon hänvisar till i beskrivningen av sin uppfostran framställs som en *naturlig* ordning. Lisa Walters framhäver hur Cavendish konstruerar naturen som en överordnad princip i vilken också mänskligheten inbegrips. Hon betraktade alltså mänskligheten som underordnad naturen vilket gick emot den samtida vetenskapliga uppfattningen om mänskligheten som aktiv och naturen som passiv.[75] Hon vände sig således mot den inom filosofin förhärskande mekaniska världsbilden.

Deborah Boyle lyfter också fram hur Cavendish i *Philosophical Letters* framställer naturens storhet, där den genom metamorfiska beskrivningar konstrueras som full av kunskap och visdom och som en aktivt reglerande kraft. Cavendish skriver bland annat att naturen genom sin visdom “orders and regulates her Corporeal Figurative Motions, into kinds and sorts of Societies and Conjunctions”.[76] Mänskligheten utgör en del av ett större fulländat system, som opererar i enlighet med specifika principer som utformats för att producera harmoni och stabilitet – kort sagt en ordning. Härigenom markerar Cavendish att det finns ett idealiskt, normerande beteendemönster som mänskligheten bör uppfylla för att upprätthålla ordning, harmoni och stabilitet.[77]

Dessa beteendemönster uppdelar Cavendish i enlighet med en binär logik i manligt och kvinnligt, vilket kommer till uttryck i könsspecifika dygder, vilket går i linje med Shoemakers

[73] Cavendish 2000 [1656], s. 42.
[74] Cavendish 2000 [1656], s. 44, 50.
[75] Walters 2004, s. 7, 19, 20, 21.
[76] Utdrag från Cavendish, *Philosophical Letters* [1668], s, 32. Citerad av Boyle 2013, s. 518.
[77] Boyle 2013, s. 518.

undersökning.[78] Boyle ser i detta ett normativt anspråk.[79] Dygderna konstrueras som normerande genom att de förankras i en genusordning som legitimeras genom naturdiskursen, som i sin tur inkluderas i en större publik, politisk diskurs som Cavendish motarbetar genom sin rojalism. Natur och politik formuleras inom en gemensam dimension. Genom att etablera dygderna som stabiliserande i en ”övernaturlig” ordning, fråntas materian (mänskligheten) legitima anspråk på även den politiska ordningen. Här uppfattas en kritik mot det samhället hon lever i. Cavendish använder genus som verktyg för att argumentera för hur ett stabilt och harmoniskt samhälle uppnås. Detta bekräftar Traub, Kaplan och Callaghans tes om att genus definierade villkor på en generell och övergripande nivå, och relaterades till och interagerade med andra sociala formeringar i det tidigmoderna samhället.[80] Genus närvarande som ett definierande villkor.

Dessa villkor är hegemoniska eftersom Cavendish inordnar dem efter principen av åtskillnad. Cavendish ligger i sin beskrivning av kvinnliga dygder i linje med det samtida traditionella synsättet på kvinnan. Hon utgår att från att det finns specifikt kvinnliga dygder som exempelvis kyskhet, ståndaktighet, fromhet och sparsamhet. Detta går igen även i *A True Relation* där hon framhäver sin dygdighet: ”also I am Chast, both by Nature and Education, insomuch as I do abhorre an unchast thought”.[81] För män gäller delvis andra dygdeideal, och hon framhåller här dygder som vishet, försiktighet, arbetsamhet, ödmjukhet, tapperhet och tolerans. Dock betonar Cavendish att naturen inte är tvingande och menar att mekanismer inom den inte måste följa normerna: både män och kvinnor har enligt Cavendish en fri vilja.[82]

Genom en analys av Cavendish naturfilosofi nås en förståelse av vad hon menar med ordning: för att uppnå stabilitet och harmoni bör således kvinnor liksom män uppfylla det normativa anspråket i konstruktionen av manliga och kvinnliga dygder. Kvinnligheten konstrueras som reglerande kraft i denna ordning, där exempelvis moderskapets naturlighet är ett uttryck för den binära logik som upprätthåller ordning. När Cavendish konstruerar maskulinitet och femininitet inom denna ordning omges den av en naturlighet som låser dem till varandra. Denna naturlighet påvisar en hegemoni som uttrycks i exempelvis när Cavendish konstruerar idealtypen av kvinnlighet i sin mor Elizabeth Lucas moderskap och husmoderskap. Dessa roller ingår i en genushegemoni där mannen utgör överhuvud och

[78] Shoemaker 1998, s. 24-26.
[79] Boyle 2013, s. 520.
[80] Traub, Kaplan & Callaghan 1996, s. 4.
[81] Cavendish 2000 [1656], s. 61.
[82] Boyle 2013 s. 519f.

kvinnan är underordnad. Härigenom upprätthålls ett hierarkiskt värde i manlig auktoritet och styrka samt kvinnlig medgörlighet och svaghet.

Även om Cavendish inte betraktade könskategorierna som fixerade, menar Boyle att hon trots detta framhöll könsspecifika beteendemönster som förankrade i naturens principer, vilket bekräftas av det källmaterialet jag gått igenom. Cavendish erkänner enligt Boyle att kvinnan, liksom mannen, rent hypotetiskt kan agera utanför den rådande genusordningen, men att hon avråder kvinnan från att imitera mannen genom att exempelvis engagera sig i politiken, eftersom hon då hamnar mellan könskategorierna, vilket i slutändan skapar obalans och disharmoni. Oregelbundenheter betecknar Cavendish som ”errors of nature” och även om avvikelser inte är onaturligt inom ramen av naturen som helhet, är det dåligt för den specifika entiteten; som entiteten kvinna och entiteten man och kan leda till oordning.[83]

I citatet ”for my Mother Naturally did strive, to please and delight her children.”, uppfattas en kvinnlig mottyp: ett moderskap som inte strävar efter att göra sina barn till lags och som således avviker från idealet. Att Cavendish använder ordet ”naturally” syftar till att markera just hur modern förhåller sig till de kvinnliga dygderna och att det förekommer kvinnligheter som inte gör det och därmed är onaturliga; formuleringar utgör på så sätt en form av signalering för korrekt beteende. Det intressanta är hur Cavendish i många avseenden riktar sitt normativa anspråk mot specifikt män och i förstahand inte kvinnor. Detta återkommer jag till i avsnittet ”Manlighet i fokus för kritik”, men först krävs en genomgång av beskrivningarna av hur manlighet och kvinnlighet skiljer sig samt hur relationen mellan kvinnor och män konstrueras i *A True Relation*.

Tydliga eller otydliga genusgränser?

Walters framhåller att Cavendish utmanade vetenskapliga kulturella normer kring vad som uppfattades som feminint och maskulint inom den tidigmoderna filosofin genom att omdefiniera själva naturen. Denna omdefiniering görs när Cavendish omkonstruerar naturen som aktiv men samtidigt behåller den feminina identifikationen; på så sätt menar Walters att Cavendish dekonstruerar dikotomier och kategorier som upprätthåller patriarkala föreställningar. Cavendish beskriver hur det är genom naturens aktiva läge och självrörlighet - som är oberoende av människan och därigenom den manliga vetenskapen - som universum, och med den mänskligheten, skapas. När det kommer till genus innebär det enligt Walters att

[83] Boyle 2013, s. 519-521.

kvinnligheten hänförs till den aktiva sidan av dikotomin aktiv/passiv. Genom att skapa dessa hybrida kategorier som utmanar den då förhärskande binära genuskonstruktionen, framställer Cavendish enligt Walter skapelsen som för komplicerat för att kunna förenklas och begränsas av patriarkala traditioner.[84]

Walters tolkning av Cavendishs naturfilosofi innebär alltså att den ifrågasätter den patriarkala tidigmoderna samhällsordningen genom att framställa kvinnlighetens förkroppsligande i naturen som aktiv. Men om Cavendishs naturfilosofi kontextualiseras och ställs i relation till hennes övriga texter ter sig denna tolkning som något tillspetsad. Walter själv betonar exempelvis i sina slutsatser att Cavendishs rojalistiska hållning gick emot hennes naturfilosofi som förkastar hierarkiska ordningar som naturliga.[85]

Walters undersökning illustrerar den ambivalens som Cavendishs konstruktion av kvinnlighet och manlighet stundom präglas av. Genom naturdiskursen motiverar och konstruerar hon ett kvinnligt utrymme genom att påvisa en fri vilja samtidigt som hon markerar skillnader mellan kvinnliga och manliga dygder. Därmed markeras en kvinnlig subjektsposition som tillåts vara aktiv fast inom en passiviserande ordning, vilket illustreras av hennes beskrivning av modern Elizabeth Lucas' kvinnlighet som konstrueras genom publika diskurser men alltjämt inom ramen av det normativa kvinnoidealet.

En annan viktig förutsättning för det kvinnliga handlingsutrymmet är hur Cavendish framhäver kvinnans kroppslighet via den feminint konnoterade mänskliga naturen, som hon i sin naturfilosofi menar är oändlig och omöjlig för den mänskliga tanken att greppa.[86] Genom denna omdefiniering skapas ett handlingsutrymme för en aktiv kvinnlighet. Men eftersom Cavendish utgår från en binär föreställning om manligt och kvinnligt – genom att exempelvis konstruera naturen som feminint markerad - skapar hon i slutändan restriktioner för vad kvinnlighet och manlighet innebär som står i strid med denna föreställning.

Cavendishs kategorisering av kvinnlighet indikerar, som jag visade ovan, en reproducering av kvinnlig underordning och manlig överordning genom kategorierna moder och husmoder. Denna kategorisering påvisar en hegemonisk kvinnlighet som upprätthåller en patriarkal ordning. Förekomsten av denna typ av kvinnligt konnoterade kvalitativa egenskaper som markerar kvinnlig underordning lyfts fram av Boyle i exempelvis följande citat från förordet till *The World's Olio* (1655): "to speak truth, Men have great Reason not to let us in to their Governments, for there is great difference betwixt the Masculine Brain and the

[84] Walters 2004, s. 3, 5, 7, 33, 34.
[85] Walters 2004, s. 30.
[86] Walters 2004, s. 26.

Feminine, the Masculine Strength and the Feminine" [87]. Denna uppfattning kommer till synes även i *A True Relation* där Cavendish framställer kvinnans språkliga förmåga som sämre än mannens:

> for the truth is, our Sex doth nothing but justle for the the Preheminence of words, I mean not for speaking well, but speaking much, as they do for the Preheminence of place, words rushing against words, thwarting and crossing each other, and pulling with reproches, striving to throw each other down with disgrace [88]

Denna markering av kvinnlig underlägsenhet framträder även i relation till maken William, där Cavendish beskriver dennes språkliga förmåga som överlägsen hennes:

> also he recreat[e]s himself with his pen, writing what his Wit dictates to him, but I pass my time rather with scribling than writing, with words than wit, not that I speak much, because I am addicted to contemplation, unless I am with my Lord, yet then I rather attentively listen to what he says, than impertinently speak [89]

Att skriva för en offentlig publik betraktades under tidigmodern tid som förbehållet män. Att Cavendish skriver är i sig, som tidigare konstaterat, en subjektsposition som går emot subjektspositionen dygdig kvinna. Skrivande kvinnor betraktades som prostituerade eftersom skrivandet kopplades till den publika sfären, som kvinnan var utesluten från.[90] Richard Allestree - rojalist, präst och välkänd informator under Cavendishs levnadstid -beskriver i verket *The Whole Duty of Man* (1658) att medan mannen hade många möjligheter att väcka anstöt hade kvinnan endast språket. Denna kommentar anspelar på samtidens föreställning om kvinnan som oförmögen att kontrollera språket vilket ledde till att hon ansågs prata för mycket, säga fel saker vid fel tillfällen och hade en böjelse för skvaller och grälande. Denna läggning bedömdes ligga i kvinnans natur och sågs som en konsekvens av hennes kroppsliga och intellektuella svaghet.[91] Cavendishs ovan citerade yttranden där hon förringar sin språkliga förmåga och upplyfter makens kan ses som ett uttryck för denna föreställning. Genom att förringa sin språkliga kompetens formar Cavendish emellertid samtidigt ett försvar för sitt eget skrivande: hon böjer sig för normen, förringar betydelsen av kvinnligt författarskap och legitimerar därmed sitt skrivande.

---

[87] Citatet av Cavendish återfinns i Boyle 2013, s. 523.
[88] Cavendish 2000 [1656], s. 52.
[89] Cavendish 2000 [1656], s. 55.
[90] McGrath 2002, s. 8.
[91] Shoemaker 1998, s. 28.

Shoemaker redogör för den tidigmoderna föreställningen om genus konstruerades med utgångspunkt från religiöst motiverade normer och från antik filosofi hämtade idéer om kvinnan som fysiskt och intellektuellt underlägsen mannen. Detta framhålls även av Mendelson och Crawford: kvinnan framställdes som svag, mjuk och underlägsen mannen i både den teologiska och den naturvetenskapliga. I de protestantiska religionsdiskurserna upphöjdes kvinnans position något under och reformationen, genom markeringen av utbildningens betydelse för kvinnans moraliska fostran, vilket skapade ett nytt handlingsutrymme och därmed nya möjligheter för kvinnorna. Även om det ansågs naturligt och självklart att göra skillnad på män och kvinnor var gränserna på vissa punkter otydliga. Kvinnlighet och manlighet förankrades inte i en biologism utan byggde på en socialkonstruktivistisk grund och var föremål för omtolkning och förändring. En given utgångspunkt var dock föreställningen om kvinnans av Gud och naturen givna underordning och fysiska och intellektuella underlägsenhet i relation till mannen hur de skiljde sig från männen. [92]

Cavendish baserar i *A True Relation* sin konstruktion av genus på åtskillnader, som i sin tur skapar ett hierarkiskt värde som upprätthåller hegemoni. Hos brödernas uppfattas en hegemonisk manlighet i hur de porträtteras som starka och handlingskraftiga: ”for though they might have lived upon their own Estates very honourably; yet they rather chose to serve in the Wars under the States of Holland, than to live idly at home in Peace”[93] Hos systrarna ses en hegemonisk kvinnlighet i deras svaghet och medgörlighet: ”As for the pasttime of my Sisters when they were in the Country, it was to read, work, walk, and discourse with each other”[94] Vidare framställer Cavendish sig själv som den lyssnade (passiva) makan och William som den talande (aktiva) maken. Men moderns roll som husmor relateras indirekt till publika diskurser, vilket gör att hon framställs som aktiv. Denna motsägelse framträder även i Cavendishs förhållningssätt till subjektspositionen att skriva i relation till subjektspositionen kvinna. Detta indikerar dels flytande genusgränser och dels en viss tveksamhet i konstruktionen av kvinnlighet. Detta tyder på en ambivalens i Cavendishs föreställningar om genus: Mendelson och Crawford lyfter fram den paradigmatiska effekt som patriarkala symboler hade i den tidigmoderna individens föreställningsvärld, genom följande citat av Cavendish:

[92] Shoemaker 1998, s.15-18; Mendelson & Crawford 1998, s. 15, 18f, 31f.
[93] Cavendish 2000 [1656], s. 44.
[94] Cavendish 2000 [1656], s. 45.

> God made two great Lights, the one to Rule the Day, and the other the Night: so Man is made to Govern Commonwealths, and Woman their private Families….and if it be as Philosophers hold, that the Moon hath no Light but what it borrows from the Sun, so women have no strength nor light of Understanding, but what is given them from Men [95]

Mendelson och Crawford framhåller hur de könsmarkerade diskurserna formades utifrån föreställningar om kvinnligt *beroende* och *underkastelse* som konstanter i en symbolisk och diskursiv genusordning. Exempelvis markerade symbolen månen kvinnlig underlägsenhet genom associationer till moralisk instabilitet. Mendelson och Crawford menar att den rådande patriarkala ordningen byggde på ett system av självrefererande och självbekräftande tankar och idéer, vilka ledde till att kvinnor hade svårt att uttrycka sig utanför sina egna uppfattningar av att vara just kvinna i en patriarkal genusordning.[96] De symboliska betydelserna som Cavendish lägger i beskrivningen av brödernas styrka och systrarnas svaghet, kan utifrån detta resonemang därmed antas vara skapade ur en medvetandenivå där denna patriarkala genusordning betraktades som naturlig och självklart. Men samtidigt uttrycker Cavendish en medvetenhet om denna genusordning i exempelvis följande citat: ”so women have no strength nor light of Understanding, but what is given them from Men”. Detta tyder på ett visst ifrågasättande vilket kan tolkas uppkomma genom Cavendish självrefererande och självbekräftande tankar: Cavendish avvek från kvinnoidealet genom exempelvis sitt skrivande och i sitt barnlösa äktenskap. Det intressanta är att det oftast inte är Cavendish själv eller kvinnlighet överhuvudtaget som står i fokus för ett ifrågasättande utan maskuliniteten**.**

Manlighet i fokus för kritik

Sierra framhåller hur Cavendish kritiserar äktenskapet i pjäsen *The Convent of Pleasure*. I pjäsen, som kretsar runt lady Happy och hennes medsystrar, målar Cavendish enligt Sierra upp ett kvinnligt katolskt alternativ till den tidigmoderna, protestantiska kvinnans begränsade valfrihet. Sierra argumenterar för att pjäsen skrevs som ett feministiskt inlägg i samtidens debatt om kvinnans ställning och tolkar karaktärernas liv klostret som politiska handlingar och en plädering för utökat kvinnligt makt- och handlingsutrymme. När nunnorna avvisar potentiella friare utgör denna handling enligt Sierra ett led i att uppnå de feministiska målen

[95] Cavendish, “The Preface to the Reader” i *The World’s Olio* (1655), citerad av Mendelson & Crawford 1998, s. 72.
[96] Mendelson & Crawford 1998, s.71f

att utjämna skillnaderna mellan könen. Då nunnorna lever sitt liv i avskildhet, inträder i samkönad kärlek och avstår från äktenskap och barnafödande, kringgår de den patriarkala dominansen att få sina kroppar exploaterade av män. I detta ser Sierra ett radikalt avfärdande av den heterocentriska normen. [97]

Cavendishs utmaningar av normer och praxis kring genus framträder även i hennes *Sociable Letters* och utgör en kontrast till *A True Relation*. Clare Walsh skriver i *Gender and discourse* att kvinnors hantering av det könsmarkerade språket är komplext och motsägelsefull.[98] Denna komplexitet framkommer när *A True Relation* ställs mot *Sociable Letters*. I självbiografin möter läsaren ideala manligheter och kvinnligheter, som Cavendish konstruerar inom ramarna för samtidens konventioner kring genus. Men samtidigt uppträder subjektet som aktivt och självständigt, vilket tillåter ett visst handlings- och maktutrymme. I Cavendishs *Sociable Letters* uppstår ett slags motstånd mot de rådande sociokulturella genuskonventionerna som leder till att kvinnan som ett aktivt och självständigt subjekt förstärks. Ett tydligt exempel på ett sådant motstånd påträffas i *Sociable Letter XVI*, där i Sierras tolkning Cavendish agiterar för kvinnlig aktivism och normöverskridande handlingar.[99]

> And as the matter of Governments, we Women understand them not; yet if we did, we are excluded from intermedling therewith, and almost from being subject thereto; we are not tied, nor bound to State or Crown; we are free, not Sworn to Allegiance, nor do we take the Oath of Supremacy; we are not made Citizens of the Commonwealth, we hold no Offices, nor bear we any Authority therein; we are accounted neither Useful in Peace, nor Servicable in War; and if we be not Citizens in the Commonwealth, I know no reason we should be Subjects to the Commonwealth [100]

Cavendish inleder med att konstatera att kvinnor inte förstår politik. Därefter följer en redogörelse där hon kan tolkas kritisera att kvinnor stängs ute från politiken av män: eftersom kvinnan inte erkänns som samhällsmedborgare är hon obunden och fri från att uppfylla rollen som ett politiskt subjekt. Här argumenterar Cavendish för att de rådande normerna leder till att kvinnan passiviseras samtidigt som hon nästan ironiskt konstaterar att det är i relation till mannen som kvinnan når sin bestämning. Hon skriver:

[97] Sierra 2009, s. 652f, 654, 666.
[98] Walsh 2001, s. 38.
[99] Sierra 2009, s. 657.
[100] Cavendish 2000 [1664], s. 66.

> And the truth is, we are no Subjects, unless it be to our Husbands, and not alwayes to them, for sometimes we usurp their Authority, or else by flattery we get their good wills to govern; but if Nature had not befriended us with Beauty, and other good Graces, to help us to insinuate our selves into men's Affections, we should have been more inslaved than any other of Natur's Creatures she hath made; but nature be thank'd, she hath been so bountiful to us, as we oftener inslave men, than men inslave us; they seem to govern the world, but we really govern the world, in that we govern men: for what man is he, that is not govern'd by a woman more or less? None, unless some dull Stoick, or an old miserable Usurer or a cold, old, withered Bachelor, or half-starved Hermit, and such like persons, which are but here and there one [101]

Cavendish konstruerar kvinnlighet i relation till mannen. Detta ses som ett utflöde av den av naturen givna ordningen mellan män och kvinnor vilket framträder i formuleringen: "we should have been more inslaved than any other of Natur's Creatures she hath made". Cavendish betonar här – om än indirekt – betydelsen av den heterosexuella kärleken och kvinnans förmåga att väcka mannens åtrå; utan denna förmåga skulle kvinnan ha varit den mest förtryckta av alla varelser. Detta kan tolkas som en ironisk kritik både mot manlig överordning och mot den rådande genusordningen, där mannen behöver sin hustrus stöd för att utöva makt och styra världen. Denna kritik mot det rådande manlighetsidealet återspeglas i Cavendishs naturfilosofi, där Walters framhåller hur hon likställer vetenskapsmännen med fåfänga barn som gnäller för att få uppmärksamhet och makt i sina försök att upprätta ett mänskligt herravälde över naturen. [102]

Tesen Cavendish driver är således inte att agitera för utökat kvinnligt makt- och handlingsutrymme i den offentliga sfären. Detta klargör hon i första meningen: " And as the matter of Governments, we Women understand them not". Denna hållning framträder också i Boyles återgivning av *Preface to the Reader*. Här redogör Cavendish för hur naturen skapat män och kvinnor som jämlika men att männen tillskansat sig makten för egen del. Detta har lett till att kvinnan fördummats när det kommer till exempelvis politik. Men Boyle hävdar att denna hållning inte återspeglar Cavendishs personliga ställningstagande i frågan, då hon avslutar sitt resonemang med att konstatera att " Men are like the sun, "made to Govern

[101] Cavendish 2000 [1664], s. 66.
[102] Walters 2004, s.19.

Common Wealths".[103] Vidare framhåller Boyle att Cavendish betraktade kvinnor som försökte vara som män, genom att exempelvis engagera sig i politik, som "hermafroditer" och som något onaturligt, eftersom en kvinna inte kunde uppfylla de kvinnliga dygderna samtidigt och dessutom aldrig kunde utföra manliga sysslor lika bra som en man.[104]

Här framträder en viss motsägelse genom att Cavendish först hävdar att män och kvinnor är jämlika för att därefter framhålla att män är överordnade kvinnor och överlägsna när det kommer till verksamheter i den offentliga sfären som exempelvis politik. Manlighet konstrueras genom en förnufts- och rationalitetsdiskurs där vishet och dygder knutna till den politiska sfären kategoriseras som en manlig kvalitativ egenskap. Detta kan antas vara så självklart i Cavendishs föreställningsvärld att det inbegrips i hennes föreställning om vad som utgör jämlikhet. Som hon ser det skapas ojämlikhet när könen överskrider de av naturen angivna gränserna för manligt och kvinnligt.

Det är således inte *att* män har politisk och materiell makt som ifrågasätts, utan *hur* den politiska makten utövas och upprätthålls. Det som står i fokus för Cavendishs kritik är manligheten som den är strukturerad i den kultur och det samhälle hon lever i. Genom att lyfta fram kvinnlig skönhet som ett maktmedel och att mannen behöver kvinnan för att kunna styra och utöva makt betonas komplementariteten mellan könen och samtidigt markeras den självhärliga maskulinitetens brister.

Jämförs *Sociable Letters* med *A True Relation* och *A Preface to the Reader* är det inte sannolikt att Cavendish vill utjämna skillnaderna mellan könen som Sierra hävdar. Poängen med Cavendishs kritik är att lyfta fram en felaktig manlighet vilket betonas i formuleringen: "for what man is he, that is not govern'd by a woman more or less?" Denna felaktiga manlighetstyp ironiserar hon över i kraftuttryck som "withered Bachelor" och "half-starved Hermit", vilket indikerar att en man utan en kvinna inte är en riktig man. Härigenom konstruerar hon genusrelationen mellan man och kvinna som komplementär och särskiljande inom ramen för den patriarkala familjen.

Cavendishs motstånd måste betraktas i relativa termer. Traub, Kaplan och Callaghan betonar att den tidigmoderna familjekonstellationen skapade förutsättningar för ett handlingsutrymme som möjliggjorde ett subjektskapande. Kvinnans handlingsutrymme begränsades genom hennes underordning under mannen men hon gavs samtidigt en indirekt maktposition genom sin roll som maka och husmoder.[105] Genom otydliga genusgränser – det

[103] Citat av Cavendish återfinns i Boyle 2013, s. 523.
[104] Boyle 2013, s. 521f.
[105] Traub, Kaplan & Callaghan 1996, s 6.

vill säga flytande gränsdragningar mellan informell makt och formell makt i till exempel arbetsdelning[106] - kunde subjektspositionen kvinna vara både aktiv och passiv. Att Cavendish skapar ett kvinnligt handlingsutrymme behöver således inte tala emot att hon reproducerar en hegemonisk kvinnlighet genom en patriarkal diskurs. Snarare än att dekonstruera det binära patriarkala maktsystemet, riktar Cavendish fokus mot mekanismerna *inom* detta system. Således är det inte den normativa genusordningen som sådan som hon ifrågasätter, utan dess förverkligande i praxis.

Denna kritik mot hur genusordningen realiseras i praxis och mot en ”felkonstruerad” manlighet framträder på fler ställen i breven. Bland annat beskriver hon i förordet till *Sociable Letters*, som riktas till maken William Cavendish, att den dominerande föreställningen om manlighet löper som en destruktiv kraft i världen: ”I wish Men were as Harmless as most Beasts are, then surely the World would be more Quiet and Happy than it is”[107]. Men i framställningen av bröderna framtonar en annan bild; de lovordas för att ha valt att gå i krig för en rättvis sak hellre än att leva bekvämt på sina gods: ”for though they might have lived upon their own Estates very honourably; yet they rather chose to serve in the Wars under the States of Holland, than to live idly at home in Peace”[108] Här markeras den krigiska kampen för en rättvis sak som ett ärbart mansideal som uppfyller de manliga dygderna.

Framträdandet av en heteronormativ diskurs

Formuleringen och ordvalen som visas i uttryck som ”withered Bachelor” och ”half-starved Hermit” indikerar att Cavendish konstruerar genusrelationen mellan man och kvinna som kompletterande och enande. Detta framträder även i *A True Relation* där hon konstruerar kvinnlighet i relation till manliga subjektspositioner som exempelvis de som maken representerar. Detta visar att Cavendish ställer sig bakom den rådande normativa genusordningen som legitimerar manlig dominans. Kritiken mot en typ av manlighet som uppmärksammandes i förgående avsnitt, är återkommande i Cavendishs *Sociable Letters*. Stundom präglas denna kritik av en heteronormativ diskurs. Ett exempel är då Cavendish gör gällande att det är bättre att undvika äktenskap än att vara gift med en dålig man:

[106] Resonemang med utgångspunkt i Blom, Ida, Sogner, Sølvi, Rosenbeck, Bente, ”Kvinnor i västvärlden från renässans till nutid”. *Renässans, reformation, revolution*, Liber AB, 2006.
[107] Cavendish 2000 [1664], s. 65.
[108] Cavendish 2000 [1656], s. 43.

> a Bad Husband is far worse than No Husband, and to have Unnatural Children is more Unhappy than to have No Children, and where One Husband proves Good, as Loving and Prudent, a Thousands prove Bad, as Cross and Spendthrifts, and where One Child proves Good, as Dutifull and Wise, a Thousands prove Disobedient and Fools, as to do Actions both to the Dishonour and Ruine of their Familyes.[109]

Sierras menar att Cavendish skapar ett motstånd mot äktenskapsdiskursen och att hon ”uttrycker bestörtning över olyckliga äktenskap”. Hans poäng är att Cavendish kritiserar äktenskapet som institution och menar att hon endast såg det som nödvändigt för att skapa allianser mellan familjer, vilket han menar reflekterar hennes aristokratiska ståndstillhörighet och lojalitet.[110] Citatet ovan kan tolkas som att det inte är kritik mot själva kategorin make och det heterosexuella äktenskapet som står i fokus utan krav på män att *uppfylla* sin roll som make. Brevet som citatet är taget ifrån avhandlar kvinnan och moderskapet. Cavendish skriver att en kvinna som gifter sig med en man som redan har barn från ett tidigare äktenskap inte behöver föda ytterligare barn åt honom:

> I know no Reason why she should be troubled for having no Children, for though it be the part of every Good Wife to desire Children to Keep alive the Memory of their Husbands Name and Family by Posterity, yet a Woman hath no such Reason to desire Children for her Own Sake.[111]

Cavendish formulerar sitt motstånd mot den rådande moderskapsdiskursen via diskurser om manlighet. Hon ifrågasätter den *koppling* som i det tidigmoderna samhället konstrueras mellan kvinna och moderskap och som gjorts till norm i de protestantiska äktenskapliga diskurserna under och efter reformationen. Wiesner-Hanks betonar faktumet att äktenskapet och moderskapet betraktades som en form av yrkeskall för kvinnor. I kyrkorna runt om i England förespråkades, som ett eko av denna protestantiska kallelsetanke, att kvinnans uppgift i livet var att föda barn.[112] Lidandet som barnafödandet sågs som bekräftelse på hennes dygdighet:

> Truth it is, that they [women] must specially fell the griefs and pains of matrimony, in that they relinquish the liberty of their own rule, in the pain of their travailing [i.e. labour and delivery] in the bringing up of their own children, in which offices they be in great perils, and be

[109] Cavendish 2000 [1664], s.73.
[110] Sierra 2009, s. 648, 666.
[111] Cavendish 2000 [1664], s.72.
[112] Wienser-Hanks 2008, s. 32.

> grieved with many affections, which they might be without, if they lived out of matrimony [113]

Cavendish lyfter fram denna modersplikt: ” Also she Hazards her Life by Bringing them into the World, and hath the greatest share of Troublein Bringing them up”. Samtidigt kan hennes argumentation ses som ett försvar för hennes egen barnlöshet. Som Wiesner-Hanks framhåller drabbade barnlöshet kvinnorna hårt i den tidigmoderna kulturen och skulden lades ofta på kvinnan.[114] Cavendish riktar en indirekt kritik mot det tidigmoderna rätts- och arvssystemet:

> for first her Name is Lost as to her Particular, in the Marrying, for she quits her Own, and is Named as her Husband; also her Family, for neither Name nor Estate goes to her Family according to the Laws and Customes of this Countrey.[115]

Här syns en viss trotsighet i likhet med den som framträder i *Sociable Letters XVI*. Att kritiken är riktad mot rätts- och arvssystemet förtydligas i följande formulering:

> Daughters are to be accounted but as Moveable Goods or Furnitures that wear out; and though sometimes they carry the Lands with them, for want of Heir-males, yet the Name is not Kept nor the Line Continued with them, for these are buried in the Grave of Males, for the Line, Name and Life of a Family ends with Male issue [116]

Kritiken Cavendish för fram i dessa citat representerar ett motstånd mot den rådande äktenskapsdiskursen och den religiöst motiverade kopplingen mellan kvinna och moderskap. Hon vänder sig här mot moderskapsdiskursens religiösa legitimering och religionsdiskursens instrumentalisering för politiska ändamål. Kravet på barnafödande ser Cavendish som ett uttryck för förtryck snarare än dygdighet: ”to have Unnatural Children is more Unhappy than to have No Children”. [117] Det behöver således inte vara, som Sierra vill göra gällande, *själva* genusrelation i äktenskapet som ifrågasätts utan dess praktiska realisering i det religiöst motiverade kravet på reproduktion och biologiskt moderskap. Cavendish ifrågasätter inte strukturen i sig utan ”tolkningen” och de moraliska krav på kvinnan som det lett till.

---

[113] Utdrag från *The two Books of Homilies*, citerad av Wiesner-Hanks 2008 på s. 32. Förtydligandet i parenteserna genomförd av Wiesner-Hanks.
[114] Wiesner-Hanks 2008, s. 83.
[115] Cavendish 2000 [1664], s. 72.
[116] Ibid.
[117] Cavendish 2000 [1664], s. 73.

Vad utgör enligt Cavendish en naturlig koppling mellan kvinna och moderskapet? Hon skriver som sagt att det är varje kvinnas plikt att föda barn åt sin make för att upprätthålla minnet och arvet efter honom, vilket också framträder i beskrivningen av modern i *A True Relation*. Så långt stämmer Sierras tes. Men i Cavendishs resonemang om dåliga makar lyfts en annan viktig aspekt fram som återfinns i den normativa föreställningen om äktenskapet. En förutsättning för ett ”legitimt” barnafödande ligger enligt Cavendish i det kärleksfulla äktenskapet: ”and where One Husband proves Good, as Loving and Prudent”.[118] Detta bekräftas när hon i *A True Relation* lyfter fram moderns sorg över makens död:

> having lived a Widow for many years, for she never forgot my Father so as to marry again; indeed he remain'd so lively in her memory, and her grief was so lasting, as she never mention'd his name, though she spoke often of him, but love and grief caused tears to flow, and tender sighs to rise, mourning in sad complaints [119]

Samma tankemönster framträder även i Cavendish beskrivning av sitt möte med den blivande maken William Cavendish:

> neither could Title, Wealth, Power or Person entice me to love; but my Love was honest and honourable, being placed upon Merit, which Affection joy'd at the fame of his Worth, pleas'd with delight in his Wit, proud of the respects he used to me, and triumphing in the affections he profest for me, which affections he hath confirmed to me by a deed of time, seal'd by constancy, and assigned by an unalterable decree of his promise [120]

Ett gott äktenskapet baseras enligt Cavendish på kärlek. Kärlek förutsätter en ömsesidighet där de båda makarna ingår i äktenskapets förbund på lika (emotionella) premisser. Men noterbart är att Cavendish i första hand framhäver specifikt makens kärlek som avgörande för ett gott äktenskap: ”where One Husband proves Good, as Loving and Prudent”. Shoemaker härleder denna föreställning till Bibeln där det betonas att makens uppgift i äktenskapet är att visa sin maka kärlek. I mannens roll som make, husbonde och far låg ett ansvar att ta hand om ”the weaker vessel” – det vill säga kvinnan. Detta går i linje med Wiesner-Hanks påpekan att den ömsesidighet som en kärleksrelation bygger på, inte innebar att äktenskapet konstruerades utifrån ett ideal av jämlikhet. Bibeln framhåller å ena sidan mannens plikt att älska sin hustru

[118] Cavendish 2000 [1664], s. 73.
[119] Cavendish 2000 [1656], s.48.
[120] Cavendish 2000 [1656], s.47.

och att makans plikt är att lyda sin make, vilket är en föreställning som kommer klart till synes i Cavendishs syn på kärlek och äktenskap.[121]

Den protestantiska religionsdiskursens närvaro i Cavendishs föreställning om äktenskapet visar hur påverkad hon var av den i samhället rådande äktenskapsdiskursen och hur detta präglade hennes egen syn på genusrelationer och genusideal. Hon håller fast vid den rådande heteronormativa diskursen som norm och ideal men riktar kritik mot hur denna diskurs tolkades och realiserades i samtiden och mot, som hon menade, felaktiga och onaturliga föreställningar om manlighet.

Margaret Cavendishs självbild

Att Cavendish är medveten om sin kvinnlighet, eller brist på kvinnlighet, är uppenbart både i *A True Relation* och i hennes *Sociable Letters*. Detta visas genom kopplingen mellan subjektspositionen kvinna och subjektspositionen att skriva, där hon genom sitt författarskap bryter mot de sociokulturella konventionerna kring kvinnlighet. Dock framhåller Cavendish att hon är stolt över sitt skrivande och sin ”singularity”[122] och berättar att hon redan som barn hellre ägnade sig åt filosoferande framför att brodera och konversera:

> for I being addicted from my childhood, to contemplation rather than conversation, to solitariness rather than society, to melancholy rather than mirth, to write with the pen than to work with a needle, passing my time with harmless fancies, their company being pleasing, their conversation innocent, in which I take such pleasure [123]

Cavendish framställer sig som atypisk genom att beskriva sin person i motsats till rådande hegemoniska ideal för hur hon som kvinna förväntas vara: hon föredrar att begrunda och filosofera framför att ägna sig åt nonsenskonversation, hon är melankolisk snarare än munter och skriver istället för att brodera. Hon framställer dessa egenskaper och intressen som något hon uppfostrats till, vilket även framgår i följande citat:

> but I have been honorably born and Nobly matcht, I have been bred to elevated thoughts, not to a dejected spirit, my life hath been ruled with Honesty, attended by Modesty, and directed by Truth [124]

[121] Shoemaker 1998, s. 101, 25; Wiesner-Hanks 2008, s. 32; Fletcher, Anthony, ”The Protestant idea of marriage in early modern England” i *Religion, culture and society in early modern Britain*, Cambridge University Press, 1994
[122] Cavendish 2000 [1656], s. 60.
[123] Cavendish 2000 [1656], s. 57.
[124] Cavendish 2000 [1656], s. 59.

Genom att skriva att hennes levnadshållning utmynnar i ”harmless fancies” och att hennes liv präglas av ”Honesty, attended by Modesty, and directed by Truth” försvarar hon sin person och sin typ av kvinnlighet. Hennes försvarsställning synliggör ett medvetande kring hur hon avviker från förväntningar och att hennes förhållningssätt till tidens hegemoniska kvinnlighet är komplext. Cavendish beskriver i förordet till *Sociable Letters*, som är adresserat till maken William, hur hon känner sig obekväm i det adliga kvinnoidealet:

> the truth is, My Lord, I cannot Work, I mean such Works as Ladies use to pass their Time withall [125]

I samma brev framhåller hon sina kunskaper i praktisk hushållning:

> But yet, I must ask you leave to say, that I am not a Dunce in all Imployments, for I Understand the Keeping of Sheep, and Ordering of Grange [126]

Häri finns en referens till modern vilket bekräftar att Cavendish såg en kvinnlig förebild i hennes husmoderroll. Ställs detta i relation till *Sociable Letters LV,* där Cavendish gör gällande att bondeståndet är lyckligare än adeln, uppfattas en längtan bort från de kvinnligt betingade restriktioner som medföljer hennes samhällsposition:

> Mean (humble) Peasants that live by their Labour, are for the most part Happier and Pleasanter than great Rich Persons, that live in Luxurary and Idleness [127]

Här ges samtidigt hennes kritik mot ”felkonstruerade” manligheter och kvinnligheter en socioekonomisk karaktär, vilket framträder också i stycket om hennes uppfostran:

> […] for riot, even in Kings Courts, and Princes Palaces, brings ruin without content or pleasure, when order in less fortunes shall live more plentifully and deliciously than Princes [128]

Cavendishs medvetenhet om sin kvinnlighet visas när hon förstärker och markerar sin dygdighet för att kompensera för sina brister. Denna tendens – som även Boyle uppmärksammar[129] - är som jag visat ovan tydlig på flera ställen i *A True Relation,* så exempelvis i formuleringen ”my life hath been ruled with Honesty, attended by Modesty, and

[125] Cavendish 2000 [1664], s. 64.
[126] Cavendish 2000 [1664], s.65.
[127] Cavendish 2000 [1664], s, 68f. Förtydligandet i parentes genomförd av Mendelson & Bowerbank.
[128] Cavendish 2000 [1656], s. 42
[129] Boyle 2013, s. 522.

directed by Truth"[130]. Ett annat exempel är när hon framhåller sin kyskhet: "also I am Chast, both by Nature and Education, insomuch as I do abhorre an unchast thought" [131]

Cavendishs försvarsställning kan förklaras med att hon vill upprätthålla familjens goda anseende och heder. Hon markerar och lyfter fram att hon fötts in en adlig miljö och hög samhällsposition. Genom att samtidigt betona att hennes uppfostran präglats av frihet som gav henne utrymme att utveckla individualitet och självständigt tänkande vill hon visa att hennes familj på denna punkt avvek från normen. Genom att framhålla att hennes uppfostran och livshållning präglats av dygdighet framställer hon sig som positivt avvikande. Cavendish legitimerar sitt avståndstagande från vissa delar av den form av kvinnlighet som följer av hennes samhällsposition och som hon menar i "brings ruin" och "riot"[132] – genom att betona denna dygdighet. Härigenom lyfter hon fram sin avvikande kvinnlighet som "bättre" än den som hennes sociokulturella förutsättningar erbjuder.

Men samtidigt avslöjar själva försvarsställningen en osäkerhet och ambivalens i hur hon förhåller sig till sin kvinnlighet. Detta framträder inte minst i hennes konstruktioner av kvinnligheten som både aktiv och passiv. Ställt mot McGraths teser återspeglar denna tendens där texten "tar tillbaka" vad den tycks uttrycka från början – exempelvis hur Cavendish konstruerar kvinnlighet med hjälp av ett patriarkalt binärt språkbruk samtidigt som hon sträcker sig bortom dess gränser genom att framhålla kvinnan som självständig och aktiv – hennes idéer om kroppslig integritet och frihet.[133] Hon vänder sig mot den rådande moderskapsdiskursens tvång till barnafödande, vilket markerar ett potentiellt motstånd.

När Cavendish bekräftat rådande restriktioner kring kvinnlighet med utgångspunkt i en hierarkisk ordning där kvinnan underordnas mannen konstruerar hon en genushegemoni som legitimerar manlig dominans. Detta behöver dock inte det betyda att hon helt och hållet var ett offer för en patriarkal ideologi. På samma sätt behöver inte de motsägelser hon skapar genom att samtidigt konstruera kvinnligheten som aktiv och självständig, betyda att hon dekonstruerar könskategorierna och därmed ifrågasätter den patriarkala traditionen och gick "vinnande ur striden". [134]

McGrath betonar hur en patriarkal maktordning förutsätter att den underordnade parten besvarar maktkraven. Det handlingsutrymme som den tidigmoderna skrivande kvinnan skapade genom sina subjektspositioner utmynnade enligt henne i en komplex process av

[130] Cavendish 2000 [1656], s. 59.
[131] Cavendish 2000 [1656], s. 61.
[132] Cavendish 2000 [1656], s. 42
[133] McGrath 2002, s. 172.
[134] McGrath 2002, s. 6.

motstånd och kamp. Denna process förankrar hon i Rosi Braidottis teori om *nomadic subjectivity*. Detta visas i hennes analys av Elizabeth Carys *Mariam* där hon argumenterar för att kvinnor använde ett patriarkalt markerat binärt språk eftersom det var det enda representerabara i det dåtida sociala systemet. Men samtidigt innebär subjektspositionen *kvinna* att texterna kunde skrivas bortom logikens binära system och inom ett, som McGrath uttrycker: ”ceaseless seismic displacements of language where the plates of logic do not in fact meet”. På samma sätt som att subjektet ständigt ”uppkommer” och bryter fram i en kontinuerlig process av rörelse, konstrueras och konstruerar språkets logik positionen kvinna och sätter den i rörelse. Texterna som kvinnorna producerar förhindrar genom sin motsägelsefullhet läsaren från att enbart tolka dem utifrån den gängse språkliga binära logiken. Kvinnan och kvinnligheten stelnar på så sätt aldrig i roller som läggs på antingen den ena eller den andra sidan av det binära, som exempelvis subjekt/objekt, lydig/upprorisk eller aktiv/passiv.[135]

Cavendish påvisar i sitt subjektskapande ett nomadiskt medvetande, vilket visas när hon i sitt skrivande utmanar och förhandlar med etablerade konventioner kring manligt och kvinnligt. Hon ruckar på genusgränserna genom de motsägelser som framträder i hennes texter: framförallt i att beteckna kvinnlighet som både aktiv och passiv. Då hon samtidigt utgår från de i samtiden rådande genusidealen– genom att exempelvis inordna kvinnlighet i kategorier av moder, husmoder och hustru – suddar hon inte ut gränserna utan gör dem bara diffusa. På så sätt bränner hon inga broar.[136]

[135] McGrath 2002, s. 6, 202f. Citatet återfinns på s. 203; Traub, Kaplan & Callaghan 1996, s. 4.
[136] McGrath 2002, s. 171.

SAMMANFATTNING OCH SLUTDISKUSSION

Feminist eller inte?

Jag har i föreliggande uppsats undersökt konstruktionen av kvinnlighet i Margaret Cavendishs subjektskapande, med delar av hennes biografiska texter som grund. Avsikten har varit att synliggöra på vilka sätt Cavendish i sitt subjektskapande konstrueras av genushegemoni tillika konstruerar det kvalitativa innehållet i de könsrelaterade diskurser som rör sig runt densamma. Detta har jag analyserat genom att utreda hur hon formulerat, tolkat och praktiserat sin tids levnadsmönster, samt hur hon i sina maktkonstruktioner skapar föreställningar om genus som präglas av självklarhet och naturlighet. För att få en sammanhängande bild har jag således tittat på framställningen av maskulinitet, femininet och relationen mellan de båda utifrån perspektivet av Margaret Cavendishs subjektspositioner.

Cavendish har i delar av forskningsläget lyfts fram som kritisk mot patriarkala strukturer och tolkats som feminist. I den här uppsatsen representerar Horacio Sierras artikel ”Convents as Feminist Utopias”, Lisa Walters “Gender Subversion in the Science of Margaret Cavendish” och till viss del även Traub, Kaplan och Callaghan denna del av forskningsläget. Även Mendelson och Crawford benämner Cavendish som feminist. Lyndan Warner föreslår att texter som tolkats som inlägg i samtidens debatt om kvinnans rättigheter, måste ställas i relation till moralfilosofin som helhet och ta den tidigmoderna retoriska imitations- och kompilationspraxis i beaktning. Istället för att exempelvis tolka Cavendishs anti-feministiska uttalanden som att hon egentligen avsett något annat, menar Warner att forskningen måste sätta in dåtidens argumentering i sin historiska kontext och släppa den moderna modellen av anti-feminism/feminism i analysen av texternas budskap.

Det var med dessa två sidor i forskningsläget i bakhuvudet som jag närmade mig källmaterialet. Är Cavendish feminist eller inte? Är det ens en relevant utgångspunkt att resonera utifrån; vad är det egentligen hon vill ha sagt i sina texter? Faircloughs kritiska diskursanalys och Mimi Schippers teori om genushegemoni har varit fruktbara i synliggörandet av hur Cavendish konstrueras av den tidigmoderna kulturens föreställningar om genus. Med hjälp av dessa analytiska verktyg har jag undersökt hur Cavendish i sina texter konstruerar makt utifrån sina subjektspositioner, hur hennes kritik och motstånd avtecknar sig i hennes subjektskapande och hur hon hanterat den paradox och motsägelse som

positionerna av att vara kvinna och samtidigt skriva skapar. Min undersökning visar att Cavendish försvarar kvinnans självständighet och värdighet som individ utan att för den skull sträva efter att upplösa den patriarkala ordningen och genushegemonin. Hon rör sig därmed inte inom ramarna för vad som konstituerar den moderna feminismen. Istället växer bilden av en tidstypiskt tidigmodern kvinna fram som lyfter fram det goda äktenskapet, husmodersrollen och kvinnligt betingande dygder fram.

Det är sannolikt att texter som *The Convent of Pleasure* skrevs som en övning i retorik och argumentation, snarare än en som en uppmaning till kvinnor att bryta sig loss från patriarkala strukturer och den heterocentriska normen. Cavendish testar och utmanar en av de mest grundläggande föreställningarna i det tidigmoderna samhället: den heteronormativa tvåsamheten. Hon resonerar kring äktenskapsdiskursen som hon menade upprätthölls på fel grunder och påvisar att kvinnlighetens aktiva och självständiga elementet ingår i könens ömsesidiga vidmakthållande av genushegemonin. Vidare menade hon att ojämlikhet mellan könen uppstår när könen överskrider de av naturen angivna gränserna för manligt och kvinnligt och inte efter variabeln av hierarkiskt värde. Pjäsens slutar med att huvudkaraktären ingår äktenskap vilket kan ses som en slags sensmoral. Denna typ av argumentation förekommer också i *Female Orations* som är skriven just som en övning i retorik. Cavendish var således bekant med denna genretyp och, vilket framhållits i tidigare forskning, dessutom välkänd för sin generiska lek med genrer.

A True Relation är annorlunda eftersom den är skriven för att övertyga läsaren om familjen Lucas och Cavendishs dygdighet, heder och ära och för att försvara deras rykte. Här föreligger således en annan motivering än den som finns i andra av hennes texter. I denna text framträder hennes köns- och identitetsskapande inom ramen för en hegemonisk kvinnlighet som upprätthåller en patriarkal genusordning. Ställs självbiografin mot hennes öppet utmanande texter i *Sociable Letters*, som i delar av forskningsläget tolkats som normöverskridande, förstärks detta budskap.

Konstruktionen av genushegemoni

Min slutsats är att Cavendishs subjektivitetsprocess konstrueras och påverkas av en genushegemoni som förmedlas genom en uppsättning könsmarkerade diskurser. Genom att Cavendish konstruerar subjektspositionen kvinna inom ramarna för en hegemonisk kvinnlighet reproducerar och upprätthåller hon den patriarkala maktstrukturen. Konstruktion

av en hegemonisk kvinnlighet uttrycks i kategorierna moder, husmoder, hustru och änka som lyfts fram som eftersträvansvärda och ordningsskapande funktioner. Detta ligger i linje med Shoemakers, Mendelsons & Crawfords och Wiesner-Hanks undersökningar. Eftersom kvinnlighet kopplades till kvinnans sexuella status och relation till mannen förutsätter kvinnans subjektspositioner manlig närvaro. Kvinnans roller knyts till en underordning under mannen som i sin tur befäster manlig dominans: kvinnorollen får därmed en passiv karaktär.

Boyle menar att Cavendish argumenterar för att män och kvinnor bör sträva efter att leva upp till rådande genusideal och därtill knutna manliga och kvinnliga dygder, eftersom detta ses som en förutsättning för att upprätthålla en samhällsordning präglad av harmoni och stabilitet. Detta strider mot Lisa Walters resultat att Cavendish utmanade normer kring feminint och maskulint. Mina resultat ligger i linje med Boyles: Cavendish reproducerar normativa uppfattningar om manligt och kvinnligt och konstruerar genus utifrån skillnaderna mellan könen som hon ser som kompletterande motsatser. Kvinnorna framställs som medgörliga och männens som handlingskraftiga, vilket framträder i hur Cavendish beskriver sig själv som den lyssnande makan och William Cavendish som den talande maken. Härigenom markerar hon normerande beteendemönster i enlighet med en binär logik som befäster en hierarkisk relation och mellan manlig auktoritet och styrka och kvinnlig underordning och svaghet.

Sätts detta i relation till Cavendishs naturfilosofi framträder en korrelation mellan naturdiskursen och de könsrelaterade diskurserna, där könskategoriernas komplementära karaktär förankras i en föreställning om ett ömsesidigt upprätthållande av samhälls- och genusordning. Det är på grundval av denna föreställning som Cavendish konstruerar kvinnlighetens och manlighetens ordningsskapande funktioner, vilka länkas samman i en heteronormativ diskurs. Detta visar exempelvis framställningen av moderns kvinnlighet som Cavendish konstruerar i relation till manliga subjektspositioner och i hennes kritik av dåliga makar och felaktig manlighet.

Detta resultat avviker från Sierras tes att Cavendish skulle ha kritiserat den heterocentriska normen och därigenom äktenskapet. Min tolkning är att Cavendishs kritik var riktad mot en ”felkonstruerad” manlighet och mot män som inte levde upp till sina roller som makar. Hon kritiserar dåliga makar och framhåller kärlek som ett nödvändigt element i ett gott äktenskap, vilket ligger i linje med den kristna, i Bibeln grundade föreställningen att männen ska älska sina hustrur. Cavendishs motstånd mot den rådande moderskapsdiskursens tvång till barnafödande och religionsdiskursens instrumentalisering för politiska ändamål är

ett uttryck för samma tankemönster. Det är således inte moderskapet, äktenskapet och religionen som utgör fokus för kritiken, utan hur de tolkades och realiserades i hennes samtid.

Cavendishs motstånd ges i analysen av hennes självbild en socioekonomisk dimension utifrån vilket hon kritiserar det adliga kvinnoidealet. Åter igen är det inte kvinnan som könslig kategori och härigenom genushegemonin som kritiseras, utan hur kvinnlighet tolkas och realiseras i tidens samhälle och kultur. I sitt försvar för sitt i mångas ögon "okvinnliga" beteende framhåller Cavendish genom att framhäva hur hon upprätthåller de feminina dygderna i den hegemoniska kvinnligheten genom att påvisa att det är i dygdigheten som den sanna kvinnligheten ligger. Det kan således konstateras att föreställningen om manligt och kvinnligt som fixerade könskategorier kopplade till specifika dygder fortfarande av självklarhet i Cavendishs föreställningsvärld.

Genomgående i *A True Relation* och *Sociable Letters* är således tendensen att konstruera kvinnlighet och manlighet utifrån en heteronormativ diskurs som i sin tur korrelerar med en protestantisk religionsdiskurs. Detta visar att hennes självbild konstrueras inom ramen för i samtiden rådande normer för kvinnlighet. Cavendishs kritik riktas mot hur dessa normer realiseras i praxis, inte mot själva konstruktionen och särskiljningen av könskategorierna kvinna och kategorin, som hon tvärtom ser som självklara och naturliga.

Ambivalens och förslag på vidare forskning

Resultatet visar en intressant dynamik mellan ideal/individ samt diskursiv och social praktik. I Cavendishs försvar av sin avvikande kvinnlighet framträder en osäkerhet och den ambivalens, framförallt då i hennes konstruktioner av kvinnligheten som både aktiv och passiv. Detta bekräftar den bild som Traub, Kaplan och Callaghan ger och som de menar vara ett uttryck för de diskursiva genuspolitiska strider som de menar präglade den tidigmoderna kulturen. Dessa strider resulterade i att villkor och uttryck för genus var tillfälliga och ibland motsägelsefulla, vilket även Mendelsons och Crawfords visar genom att lyfta fram den patriarkala ordningens elasticitet. Till följd av denna ombytlighet var omförhandlingen av genus ständigt pågående och gjorde sig gällande i flera diskursiva domäner.

Detta resonemang om en könslig "ambivalens" framträder även i McGraths resonemang om hur det kvinnliga skrivandet utmanar den binära logiken och förhindrar kvinnligheten från att "stelna". Detta är gemensamt för genuskonstruktionen som sådan, men eftersom handlingen *att skriva* placerade det kvinnliga, skrivande subjektet inom den manligt

markerade offentliga sfären var denna rörelse bortom de gängse dikotomierna särskilt tydlig i detta fall.

Genusvillkorens föränderlighet och motsägelsefullhet framträder i Cavendishs naturfilosofi och skönlitterära texter och till viss del även i hennes självbiografiska texter där hon skapar ett aktivt och självständigt element i konstruktionen av en hegemonisk kvinnlighet. Detta visas i hur hon framhåller att kvinnan har en fri vilja och inte styrs av varken män eller naturens principer. Men samtidigt binder hon kvinnans subjektsposition till villkor förankrade i den rådande patriarkala genusordningen och framställer dessa villkor som en naturlig del i en övergripande skapelseordning där könens komplementaritet är en självklar förutsättning. Det patriarkala binära språket utgör därmed en förutsättning för Cavendishs subjektskapande. Hon personifierar härigenom sin kulturella kontext och hennes konstruktion av kvinnlighet ligger i det stora hela i linje med de i hennes samtid rådande genusidealen.

Denna dynamiska motsägelsefullhet kräver en mer djupgående teoretisering som jag inte har haft utrymme att utveckla inom den här uppsatsen. Detta skulle förslagsvis kunna göras med hjälp av Rosi Braidottis feministiska poststrukturella teori om *nomadic subjectivity* som jag tog upp tog upp i det slutet av den empiriska analysen. I samband med en sådan teoretisering hade det varit intressant att - liksom Rosemary Kegl gör i *Feminist Readings* och till viss del även Mendelson och Crawford – titta närmare på hur de generella mönstren runt den feministiska tanken såg ut under perioden. Som denna undersökning visar kan inte Cavendish benämnas som feminist så som den moderna uppfattningen föreslår; men det utesluter inte att Cavendish konstruerade *en form* av feministiska tankar som skiljer sig från vår samtids. Som Traub, Kaplan och Callaghan framhåller måste kvinnans motstånd betraktas i relativa termer. Jag håller även med Wendy Weise om att forskningsläget om Cavendish borde utökas med undersökningar som inbegriper hennes texter som helhet. Detta behov framträder tydligt när man jämför de motstridiga resultat som framträder i de studier som gjorts om Cavendishs författarskap.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Tryckt källmaterial

Cavendish, Margaret, ”A True relation of my Birth, Breeding, and Life” [1656] i *Paper Bodies: A Margaret Cavendish Reader*, red. Bowerbank, Sylvia & Mendelson, Sara, Peterborough, ON: Broadview Press, 2000

Cavendish, Margaret, ”Sociable Letters” [1664] i *Paper Bodies: A Margaret Cavendish Reader*, red. Bowerbank, Sylvia & Mendelson, Sara, Peterborough, ON: Broadview Press, 2000

Litteraturförteckning

Blom, Ida, Sogner, Sølvi, Rosenbeck, Bente, ”Kvinnor i västvärlden från renässans till nutid” i *Renässans, reformation, revolution*, Liber AB, 2006

Bowerbank, Sylvia & Mendelson. Sara, *Paper Bodies: A Margaret Cavendish Reader*, Peterborough, ON: Broadview Press, 2000

Boyle, Deborah, “Margaret Cavendish on Gender, Nature, and Freedom” i *Hypatia* 28 (3) 2013. Finns tillgänglig via LUBsearch 2016-05-20.

Connell, R.W & Messerschmidt, James W, ”Hegemonic Masculinity – Rethinking the concept” i *Gender & Society* Vol.19, No. 6, 2005

Edenheim, Sara, ”Att komma till Scott: teorins roll inom svensk genushistoria” i *Scandia* (Lund)., 2012(78):2/Suppl, 2012. Finns tillgänglig via LUBsearch 2016-05-20.

Fairclough, Norman, *Analysing discourse: textual analysis for social research*, Routledge, New York, 2003

Fairclough, Norman, *Discourse and social change, Polity*, Cambridge, 1992

Fletcher, Anthony, ” The Protestant idea of marriage in early modern England” i *Religion, culture and society in early modern Britain*, Cambridge University Press, 1994

Johansson, Karin, ”Improvisera mera? Kritisk diskursanalys och dekonstruktion av texter om orgelimprovisation”, *Nordisk Pedagogik*, Vol. 27, 2006. Finns tillgänglig via LUBsearch 2016-05-20.

Kelly, Joan, ”Early Feminist Theory and the "Querelle des Femmes", 1400-1789” i *Signs*, Vol. 8, No. 1, 1982. Finns tillgänglig via LUBsearch 2016-05-20.

Lenz Taguchi, Hillevi, *In på bara benet: en introduktion till feministisk poststrukturalism och subjektivitetsteori*, 2. uppl., Gleerup, Malmö, 2014

Marklund, Andreas, ”Gossen och husbonden. Ideal, individ och äktenskap i 1700-talets Sverige” i *Bedrägliga begrepp. Kön och genus i humanistisk forskning*, red. Andersson, Gudrun, Uppsala, 2000

McGrath, Lynette, *Subjectivity and women's poetry in early modern England: "why on the ridge should she desire to go?*, Ashgate, Aldershot, 2002

McKay, John P. (red.), *A history of world societies*, 8. uppl., Bedford/St Martin's, Boston, 2009

Mendelson, Sara Heller & Crawford, Patricia, *Women in early modern England: 1550-1720*, Clarendon Press, Oxford, 1998

Schippers, Mimi, “Recovering the Feminine Other: Masculinity, Femininity, and Gender Hegemony” i *Theory and Society*, Vol. 36, Issue 1, p. 85-102, 2007. Finns tillgänglig via LUBsearch 2016-05-20.

Sharpe, Kevin & Zwicker, Steven N., *Writing lives: biography and textuality, identity and representation in early modern England*, Oxford University Press, Oxford, 2012

Shoemaker, Robert Brink, *Gender in English society, 1650-1850: the emergence of separate spheres?*, Longman, London, 1998

Sierra, Horacio, ”Convents as Feminist Utopias: Margaret Cavendish’s The Convent of Pleasure and the Potential of Closeted Dramas and Communitie” i *Women’s Studies: An inter-disciplinary journal*, Volume 38, Issue 6, 2009. Finns tillgänglig via LUBsearch 2016-05-20.

Traub, Valerie, Kaplan, M. Lindsay & Callaghan, Dympna (red.), *Feminist readings of early modern culture: emerging subjects*, Cambridge Univ. Press, New York, 1996

Walsh, Clare, *Gender and discourse: language and power in politics, the church and organisations*, Longman, Harlow, 2001

Walters, Lisa “Gender Subversion in the Science of Margaret Cavendish,” i *Ashgate Critical Essays* (I), 2004. Tillgänglig: https://biblio.ugent.be/publication/2039878, 2016-05-20.

Warner, Lyndan, *The ideas of man and woman in Renaissance France*: print, rhetoric, and law, Ashgate Publishing Ltd, Farnham, 2011

Weise, Wendy, “Recent Studies in Margaret Cavendish, Duchess of Newcastle (2001-2010)”, i *English Literary Renaissance*, Volume 42, Issue 1, 2012. Finns tillgänglig via LUBsearch 2016-05-20.

Wiesner, Merry E. *Early modern Europe, 1450-1789*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006

Wiesner, Merry E., *Women and gender in early modern Europe*, 2. ed., Cambridge University Press, New York, 2000. Tillgänglig https://books.google.se/, 2016-05-20.

Wiesner-Hanks, Merry E., *Women and gender in early modern Europé* 3. ed., Cambridge University Press, Cambridge, 2008

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise, *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur, Lund, 2000

Woolf, Virginia, ”The Duchess of Newcastle” i *The Common Reader*, London, 1925. Tillgänglig: https://ebooks.adelaide.edu.au/w/woolf/virginia/w91c/chapter7.html, 2016-05-20.

Internetkällor

Ohrt Fehler, Joachim, *Introduktion til diskursanalyse og socialkonstruktivisme,* 2010-09-29. 2010. http://www.joachim.fehler.dk/samfundsfag-psykologi/introduktion-diskursanalyse-socialkonstruktivisme.pdf (Hämtad 2015-05-20)

Åström, Fanny, ”Kön som identitet är essensialistiskt och könsessensialism är misogynt”, *Arsinoe*, 2015-03-09. http://www.arsinoe.se/kon-som-identitet-ar-essensialistiskt-och-konsessensialism-ar-misogynt/ (Hämtad 2015-05-20)